

SORA-säädösten toimeenpano ammattillisessa koulutuksessa

SORA-säädösten toimeenpano ammatillisessa koulutuksessa

Oppaan nimi

SORA-säädösten toimeenpano ammatillisessa koulutuksessa

SISÄLTÖ

1. Päivitetty SORA-opas.	1
2. SORA-säädösten tavoitteet ja arvoperusta.	2
2.1. Tavoitteet.	2
2.2. Arvolähtökohdat.	2
3. SORA-säädökset.	4
3.1. Kaikkia tutkintoja koskevat säädökset.	5
3.2. SORA-tutkintoja koskevat säädökset.	5
3.3. SORA-säädösten soveltaminen oppisopimuskoulutuksessa.	6
3.4. SORA-säädösten soveltaminen työvoimakoulutuksessa.	6
3.5. SORA-säädösten soveltaminen valmentavissa koulutuksissa.	7
4. Opiskelijaksi ottaminen.	8
4.1. Terveystila ja opiskelijaksi ottaminen.	8
4.2. Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttaminen ja opiskelijaksi ottaminen.	9
4.3. Tiedonsaanti opiskelijaksi ottamisen yhteydessä.	9
4.3.1. Tiedonsaanti hakijan terveystilasta ja toimintakyvystä.	9
4.3.2. Tiedonsaanti aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta.	10
4.3.3. Tietojen pyytäminen, käsittely ja dokumentointi.	10
4.4. Päätös valitsematta jättämisestä.	10
4.5. SORA-säädöksistä tiedottaminen hakijalle.	11
4.6. Kysymyksiä ja vastauksia.	12
5. Rikosrekisteriotteen esittäminen opiskeluoikeuden arviointia varten.	17
5.1. Rikosrekisteriotteen tilaaminen.	17
5.2. Rikosrekisteriotteen esittäminen.	18
5.3. Rikosrekisteriotteen toimittamatta jättäminen.	19
5.4. Kysymyksiä ja vastauksia.	19
6. Opiskeluoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen.	21
6.1. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti ja yhteistyö.	22
6.2. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien tietojen käsittely.	24
6.3. Opiskelijan kieltäytyminen terveystilan tai toimintakyvyn selvityksistä.	25
6.4. Opiskelijan ohjaus opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvissä asioissa.	25
6.5. Päätöksenteko opiskeluoikeuden peruuttamisessa.	26
6.6. Opiskeluoikeuden palauttaminen.	27

6.7. Kysymyksiä ja vastauksia.	28
7. Monijäseninen toimielin ja sen päätöksenteko.	33
7.1. Monijäsenen toimielimen nimeäminen.	33
7.2. Koulutuksen järjestäjän monijäsenen toimielimen tehtävät, päätösvalta ja vastuu.	33
7.3. Kysymyksiä ja vastauksia.	34
8. Huumausainetestaus.	35
8.1. Huumausainetestausta koskevan todistuksen esittämiseen velvoittaminen.	35
8.2. Koulutuksen järjestäjän tiedotusvelvollisuus ja päihdeohjelma.	35
8.3. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen edellytykset.	36
8.4. Opiskelijan velvoittaminen esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen.	37
8.5. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittäminen koulutuksen järjestäjälle.	38
8.6. Päätöksenteko huumausainetestiä koskevan todistuksen perusteella.	38
8.7. Kysymyksiä ja vastauksia.	39
9. Turvallinen opiskeluympäristö ja kurinpito.	43
9.1. Poistumismääräys opetustiloista.	44
9.2. Kurinpitotoimet.	44
9.3. Opiskeluoikeuden pidättäminen.	45
9.4. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun.	45
9.5. Valituksen tekeminen kurinpitoon liittyvistä päätöksistä.	45
9.6. Kysymyksiä ja vastauksia.	45
10. Arkaluonteisten tietojen käsittely.	47
10.1. Arkaluonteisten tietojen säilyttäminen.	48
10.2. Kysymyksiä ja vastauksia.	48
11. Lähteet.	49
12. Liitteet.	51
12.1. SORA-tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa.	51
12.2. Ilmoitus opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta.	52
12.3. Lähetet huumausainetestaukseen.	53

1. Päivitetty SORA-opas

SORA-säädöksillä tarkoitetaan niitä 1.1.2012 voimaan tulleita säädöksiä, joiden tavoitteena on parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta. SORA-lyhenne tulee sanoista **ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen**. SORA-lyhenne on vakiintunut arkikäyttöön ja sitä käytetään myös tässä oppaassa, kun viitataan niihin säädöksiin, jotka koskevat opiskelijaksi ottamista sekä opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista. Samoin käytetään käsitettä SORA-tutkinnot, kun viitataan niihin asetuksessa määriteltyihin tutkintoihin, joihin opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista voidaan soveltaa. Nämä tutkinnot on lueteltu liitteessä 1.

Tämä opas on sisällöltään sama kuin aiemmin ilmestynyt OPH:n opas ”*Koulutuksen järjestäjälle keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. Uudistettu opas SORA-säädösten ja määräysten toimeenpanoon ammattikoulutuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:12*”. Opas on uusittu vastaamaan 1.1.2018 voimaan tullutta lakia ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Viimeinen luku koskien arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja säilyttämistä on vielä päivittämättä ja päivitetään, kun kansallinen lainsäädäntö koskien tietosuojaa valmistuu.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän selvittämään opintoihin soveltumattomuutta koskevan lainsäädännön soveltamista ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa (<https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM015:00/2018>). Hankkeen toimikausi päättyy vuoden 2020 loppuun. Hankkeessa selvitetään, miten opintoihin soveltumattomuutta koskevia säännöksiä sovelletaan sekä millaisia toimintakäytäntöjä ja työnjakoja eri toimijoilla on. Selvityksen perusteella tehdään mahdolliset tarvittavat muutokset lainsäädäntöön sekä muut tarvittavat toimenpiteet. Hankkeen lopulla arvioidaan myös tähän oppaaseen tarvittavat muutokset.

2. SORA-säädösten tavoitteet ja arvoperusta

2.1. Tavoitteet

SORA-säädösten (ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen) tavoitteena on **parantaa koulutuksen ja sen jälkeisen työelämän turvallisuutta** ja lisätä koulutuksen ja tutkinnon järjestäjien mahdollisuutta puuttua opiskelijan soveltumattomuuteen ja häntä koskeviin turvallisuuskysymyksiin. Säädöksillä pyritään edistämään potilas- ja asiakasturvallisuutta, liikenteen turvallisuutta, alaikäisten turvallisuutta sekä opiskelijan itsensä ja opiskelu- ja työyhteisön turvallisuutta.

Tavoitteena on myös varmistaa opiskelijoiden oikeusturva opiskeluun liittyvissä soveltumattomuus- ja muissa ongelmatilanteissa siten, että käytetyt toimenpiteet ja menettelyt perustuvat lainsäädäntöön. Koulutuksen järjestäjillä on yhteiset ja ennalta sovitut pelisäännöt, joiden mukaan opiskelijoita kohdellaan mahdollisimman yhdenvertaisesti. Lisäksi säädöksissä on otettu huomioon se, ettei opiskelija jää mahdollisen opiskeluoikeuden peruuttamisen vuoksi ilman tulevaisuutta koskevia koulutusvaihtoehtoja, vaan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ohjata opiskelija mahdollisuuksien mukaan suorittamana hänelle sopivampaa tutkintoa. Opiskelijalla on oikeus hakea muutosta opiskeluun soveltumattomuutta koskevista päätöksistä opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta.

Jokaisella opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus antaa turvallisuutta ja kurinpitomenettelyä parantavia määräyksiä ja valvoa niiden noudattamista. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa opiskeluyhteisössä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan monialaisena yhteistyönä ja siihen ovat oikeutettuja perustutkintokoulutuksessa ja valmentavassa koulutuksessa opiskelevat opiskelijat.

2.2. Arvolähtökohdat

Opiskeluun soveltumattomuuden tilanteissa tehdään ratkaisuja, jotka koskevat opiskelijaa yksilönä. Kyseessä on opiskelijan asemaan ja tilanteeseen liittyvä julkisen vallan käyttö ja päätöksenteko. Ratkaisuja tehtäessä on kuitenkin syytä ottaa huomioon, että joissakin tilanteissa opiskelijan toiminta voi vaikuttaa laajasti, jopa kohtalokkaasti, asiakkaiden, potilaiden, alaikäisten ja liikenteen turvallisuuteen. Koulutuksen järjestäjien sekä muiden asiaan liittyvien toimijoiden onkin tunnettava vastuunsa, kun he tekevät opiskelijoiksi hakijoita ja opiskelijoita sekä heidän elämäänsä koskevia ratkaisuja. On tärkeää, että koulutuksen järjestäjät toimivat omissa ratkaisuissaan SORA-säädöksiin liittyvien arvolähtökohtien mukaan.

Säädöksiä valmisteltaessa keskeisiä arvolähtökohtia ovat olleet esteettömyys, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, vastuullisuus, ennaltaehkäisevyys sekä yhteistoiminnallisuus. Päättävänä tavoitteena on **turvallisuus** sekä opiskelussa että työelämässä.

Esteettömyyttä tulee korostaa erityisesti silloin, kun hakija otetaan opiskelijaksi, sillä opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei yleensä saa estää opiskelijaksi ottamista. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, jonka terveydentila tai toimintakyky on sellainen, että hän ei kykene opintoihin liittyviin käytännön tehtäviin oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä silloin, kun opintoihin sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Lisäksi edellytetään, etteivät opintoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset täyty eikä esteiden yksilöllinen poistaminen onnistu kohtuullisin opiskeluhuollon tai muiden tukitoimien avulla.

Suomen perustuslain (L731/1999, 6 §) mukaan ihmiset ovat **yhdenvertaisia** eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi terveydentilan tai vammaisuuden perusteella. Kaikkien koulutukseen hakijoiden **sivistykselliset oikeudet** on turvattava niin, että ihmiset saavat kykijensä ja erityisten tarpeittensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta. Vastaava periaate sisältyy Suomen allekirjoittamaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PsVL60/2010) mukaan alaikäisen suojaamiseen liittyvät painavat perusteet puoltavat kuitenkin melko pitkällekin meneviä rajoituksia, jotka koskevat opiskeluoikeutta tietyissä tutkinnoissa.

Opiskelijaksi ottamisen samoin kuin käytännön työtehtäviin osallistumisen rajoittaminen terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvien seikkojen perusteella on julkisen vallan käyttöä. Tämän vuoksi on tärkeää varmistua siitä, että yksilöitä kohdellaan yhdenvertaisesti. Eri koulutuksen järjestäjien tulisikin toimia mahdollisimman yhdenmukaisesti, kun kyse on esimerkiksi siitä, millaisissa tilanteissa ja missä opiskelun vaiheessa opiskelijoilta pyydetään terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä selvityksiä.

Opiskelijan oikeusturvaa ja yhdenvertaista kohtelua varmistetaan sillä, että menettelyt perustuvat lainsäädäntöön ja niistä johdettuihin koulutuksen järjestäjän työjärjestykseen tai muihin sisäisiin määräyksiin ja toimintaohjeisiin. Lisäksi opiskelijalla on muutoksenhakuoikeus oikeuksiaan koskeviin päätöksiin.

SORA-säädösten soveltamisessa ovat keskeisiä ennaltaehkäisevät toimenpiteet, asioista tiedottaminen, yhteistyö eri toimijoiden välillä sekä opiskelijan ohjaus. Yhteistyöllä varmistetaan, että ratkaisut perustuvat monipuoliseen asiantuntemukseen. Opiskeluun liittyvät soveltumattomuus- ja turvallisuuskysymykset tulee ratkaista yksilöllisesti esimerkiksi niin, että opiskelija ohjataan muuhun soveltuvaan koulutukseen. Tällaisilla toimenpiteillä pyritään ehkäisemään myös opiskelijaksi hakijoiden ja opiskelijoiden syrjäytymistä.

3. SORA-säädökset

Ajantasainen lainsäädäntö löytyy osoitteesta www.finlex.fi. Tässä oppaassa käsitellään seuraavia säädöksiä:

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017)
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (VNA673/2017)
- Rikosrekisterilaki (L770/1993)
- Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta (L956/2011)

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (L531/2017) keskeiset SORA-säännökset koskevat opiskelijaksi ottamista ja opiskeluoikeuden peruuttamista tilanteissa, joissa opiskelijan terveydentila tai toimintakyky muuttuu koulutuksen aikana. Lisäksi laissa on säännöksiä koskien huumausainetestausta sekä kurinpitoa ja tiedonsaantia koskevia pykäläiä.

Opiskelijaksi hakijaa koskien tutkintokohtaiset terveydentila- tai toimintakykyvaatimukset liittyvät ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (L531/2017) säännöksiin hakeutumisesta ja hakumenettelystä (37 §), opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä (38 §), opiskelijoiden valintaperusteista (39 §), esteettömyydestä opiskelijaksi ottamisessa (40 §), opiskelijaksi ottamiseen liittyvästä tiedonsaannista (41 §), suoritettavan tutkinnon tai koulutuksen valinnasta (42 §) ja päätöksestä opiskelijaksi ottamisesta (43 §).

Opiskelijan osalta terveydentilaa ja toimintakykyä koskevat erityisesti seuraavat säännökset: oppisopimuksen ja oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen purkaminen sekä oppisopimuskoulutuksen keskeytyminen (75 §) ja koulutusopimuksen purkaminen ja koulutusopimukseen perustuvan koulutuksen keskeytyminen (76 §), opiskeluoikeuden peruuttaminen (81 §), opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti (82 §), opiskeluoikeuden palauttaminen (83 §) sekä menettely opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa ja kurinpidossa (93 §). Lisäksi laissa säädetään huumausainetestauksesta (84 §), arkaluonteisten tietojen käsittelystä (107 §) ja tiedonsaantioikeudesta opiskelijaa koskevissa asioissa (109 §).

Rikosrekisterilain (L770/1993) 6 §:n mukaan opiskelija voi pyytää itseään koskevan otteen rikosrekisteristä ja näin todistaa, ettei hänellä ole estettä toimia opintoihin kuuluvissa käytännön työtehtävissä silloin, kun tehtäviin kuuluu olennaisesti työskentelyä alaikäisten parissa.

Opiskelijoiden oikeusturvalautakuntaa koskevassa laissa (L956/2011) säädetään lautakunnan tehtävistä ja muutoksenhakuasteena toimimisesta, kun kyse on opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamista koskevista asioista.

Valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (VNA673/2017) 20 §:ssä säädetään niistä ammatillisista perustutkinnoista, sekä ammattitutkinnoista ja erikoisammattitutkinnoista, joihin sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia 81 §:n ja opiskeluoikeuden palauttamista koskevia 83 §:n säännöksiä (liite 1). Jäljempänä tässä oppaassa edellä mainituista tutkinnoista käytetään ilmaisua SORA-tutkinnot.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin sisältyy erityistä tukea (64 §) ja ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeamista (66 §) koskevia säännöksiä, joiden perusteella voidaan tehdä yksilöllisiä ratkaisuja opiskelijaksi hakijan tai opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn mukaan. Jos opiskelijalla on vaikeita oppimisvaikeuksia taikka vaikea vamma tai sairaus, hän voi hakeutua vaativana erityisenä tukena (65 §) järjestettävään koulutukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa (699/2017, 19 §) mukaan koulutuksen järjestäjä voi käyttää yhteishaussa harkintaan perustuvaa valintaa opiskelijaksi ottamisessa opiskelijan henkilöön liittyvien syiden perusteella. Tällaisia syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt sekä koulutodistusten puuttuminen tai todistuksen vertailuvaikeudet (699/2017, 20 §). Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisessa käytettävistä valintaperusteista sekä mahdollisista pääsy- ja soveltuvuuskokeista.

Myös muiden hallinnonalojen lainsäädännössä on säännöksiä, jotka tulee ottaa huomioon SORA-tutkinnoissa erityisesti silloin, kun tarkastellaan tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia ja opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyviä asioita. Muun muassa seuraavat säädökset tulee ottaa soveltuvin osin huomioon:

- Laki laivaväen lääkärintarkistuksista (1171/2010)
- Ilmailulaki (864/2014, 48-49 §)
- Ajokorttilaki (386/2011)
- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)
- Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994)
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010, 23 §)
- Valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta
- Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautien raskaudenaikaisesta seulonnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n muuttamisesta (698/2015).

3.1. Kaikkia tutkintoja koskevat säädökset

Esteettömyys opiskelijaksi ottamisessa. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 40 §:n mukaan opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa olla esteenä opiskelijaksi ottamiselle. Koulutuksen järjestäjän tulee kaikissa tutkinnoissa tiedottaa opiskelijaksi hakijalle opintoihin liittyvistä edellytyksistä ja siinä yhteydessä esimerkiksi tutkintoa ja sen työelämää koskevista tyypillisistä terveydentila-asioista. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeiden yhteydessä tai muussa hakutiedotuksessa, ja se koskee myös muita kuin SORA-tutkintoja. Kuitenkin vain SORA-tutkinnoissa koulutuksen järjestäjällä on oikeus pyytää opiskelijaksi hakijalta tämän terveydentilaan liittyviä tietoja.

Huumausainetestaukseen liittyvät säännökset koskevat kaikkia perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoja sekä valmentavaa koulutusta. Opiskelijan voi velvoittaa huumausainetestaukseen, mikäli ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetty huumausainetestaukseen velvoittamista koskevat edellytykset toteutuvat (luku 7). Jos kyseessä on oppisopimuskoulutus, huumausainetestauksessa toimitaan samoin kuin työsopimussuhteessa yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004) säädetään.

3.2. SORA-tutkintoja koskevat säädökset

SORA-tutkinnolla tarkoitetaan niitä valtioneuvoston asetuksessa ammatillisessa koulutuksessa (673/2017) 20 §:ssä lueteltuja tutkintoja, joihin sovelletaan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevia 81 § ja opiskeluoikeuden palauttamista koskevia 83 §:n määräyksiä (liite 1). Kun opiskelija hakeutuu suorittamaan SORA-tutkintoa, häneltä kysytään hakeutumisasiheessä onko hänellä mahdollisia terveyteen tai toimintakykyyn liittyviä esteitä tai aiemmin peruutettu opiskeluoikeus. Riippumatta hakijan vastauksesta, koulutuksen järjestäjä voi SORA-tutkinnoissa **pyytää terveydentilaa koskevia tietoja tai todistuksia opiskelijaksi hakijalta**. SORA-tutkinnoissa opiskelijalta voidaan pyytää opiskeluoikeuden arviointia varten laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkäriin) kirjallinen lausunto myös silloin, jos on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuneen opintojen aikana. Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset on kuvattu Opetushallituksen määräyksessä (OPH-5-2018).

Opetushallitus on uudistanut 1.6.2018 alkaen määräyksen tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista ammatillisessa koulutuksessa (OPH-5-2018), koskien valtioneuvoston asetuksessa ammatillisesta koulutuksesta (673/2017) 20 §:ssä lueteltuja ammatillisia perustutkintoja, sekä ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset on

laadittu yhteistyössä Työterveyslaitoksen sekä Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín kanssa SORA-lainsäädännön tultua voimaan vuonna 2012 ja niitä on tarvittavin osin päivitetty.

Rikosrekisteriotteen esittämiseen liittyvät säännökset opintojen jo alettua koskevat vain SORA-tutkintoja. Rikosrekisteriote voidaan pyytää nähtäväksi vain silloin, kun opiskelijan opintoihin tai käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävään koulutukseen sisältyy **olennaisesti** alaikäisten parissa työskentelyä.

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyvät säännökset koskevat vain SORA-tutkintoja.

Edellä mainittuja säädöksiä sovelletaan myös silloin, kun yksittäinen SORA-tutkinnon osa sisällytetään johonkin muuhun tutkintoon tai koulutukseen, joka ei ole asetuksen mukainen SORA-tutkinto. Esimerkiksi tilanteessa, jolloin sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistäminen, tutkinnon osa sisällytetään valinnaisena tutkinnon osana hius- ja kauneudenhoitoalan perustutkintoon tai valmentavaan koulutukseen.

3.3. SORA-säädösten soveltaminen oppisopimuskoulutuksessa

Oppisopimuskoulutus perustuu opiskelijan ja työnantajan väliseen määräaikaiseen työ sopimukseen. Soveltuvuuden arviointi on työnantajan vastuulla. Tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista tiedottaminen ennen oppisopimuksen solmimista on kuitenkin tärkeää, sillä koulutuksen järjestäjä voi peruuttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, jos opiskelijan terveydentilansa tai toimintakykynsä ei täytä tutkintokohtaisia vaatimuksia (OPH-5-2018).

Oppisopimus voidaan päättää kesken sopimuskauden työ sopimuslain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 75 §:n mukaisesti joko purkamalla tai irtisanomalla työsuhde. Koulutuksen järjestäjällä on SORA-tutkinnoissa oikeus peruuttaa opiskelijan opiskeluoikeus. Koulutuksen järjestäjän peruuttaessa opiskelijan opiskeluoikeuden, katsotaan oppisopimus purkautuneeksi.

Jos opiskelija erotetaan määräajaksi oppilaitoksesta ja opiskelijan oikeus opiskeluun pidätetään, keskeytyy oppisopimuskoulutus vastaavaksi ajaksi.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetussa laissa (759/2004) säädetään muun muassa työntekijälle ja virkamiehelle tehtävistä testeistä ja tarkastuksista. Oppisopimuskoulutuksessa huumausainetestaukseen sovelletaan tämän lain säännöksiä. Rikosrekisteriotteen pyytämiseksi oppisopimuskoulutuksena järjestettävässä koulutuksessa sovelletaan lakia lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002, 3 §), jolloin työnantajalla on oikeus ja velvollisuus selvittää työntekijän rikostausta. Edellä mainitut asiat koskevat soveltuvin osin myös yrittäjälle järjestettävää oppisopimuskoulutusta.

3.4. SORA-säädösten soveltaminen työvoimakoulutuksessa

Työvoimakoulutuksesta säädetään laissa julkisesta työvoimasta ja yrityspalvelusta (916/2012). Työvoimakoulutuksessa opiskelijoiden ottamisesta päättää työ- ja elinkeinotoimisto yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa. Opiskelijaksi ottamisessa sovelletaan lain ammatillisesta koulutuksesta säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista, kelpoisuudesta opintoihin, esteettömyydestä ja opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä sekä opiskelijaksi ottamiseen tai opiskelijavalintaan liittyvästä tiedonsaannista (531/2017, 37 §).

Työvoimakoulutukseen sovelletaan lisäksi ammatillisen koulutuksen lain (531/2017) säännöksiä oikeudesta turvalliseen opiskelu ympäristöön, huumausainetestauksesta, kurinpidosta koulutuksessa ja asuntolassa sekä häiritsevän tai turvallisuutta vaarantavan opiskelijan poistamisesta.

Muutoksenhausta työ- ja elinkeinotoimiston päätökseen säädetään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 14 luvussa. Jos opiskelijavalintaa koskeva päätös perustuu lain ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) 38, 40 tai 41 §:ssä säädettyihin edellytyksiin, muutoksenhakuun sovelletaan kuitenkin lain ammatillisesta koulutuksesta 12 lukua.

3.5. SORA-säädösten soveltaminen valmentavissa koulutuksissa

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös tutkintoon johtamatonta valmentavaa koulutusta: ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA). Myös näissä koulutuksissa on mahdollista määrätä opiskelija huumausainetestaukseen, kun laissa säädetty edellytykset opiskelijan testaukselle täyttyvät. Opiskelijan terveydentilaa koskevien tietojen pyytäminen voi tulla kysymykseen silloin, kun jossakin edellä mainitussa koulutuksessa suoritetaan jokin SORA-tutkinnon osa. Vastaavasti rikosrekisteriotteen pyytäminen voi tulla kysymykseen silloin, kun valmentavassa koulutuksessa suoritetaan jostakin SORA-tutkinnosta tutkinnon osa, jonka opintoihin tai käytännön työtehtäviin liittyy olennaisesti alaikäisen kanssa toimimista.

4. Opiskelijaksi ottaminen

4.1. Terveydentila ja opiskelijaksi ottaminen

Pääperiaatteena opiskelijaksi ottamisessa on esteettömyys. Opiskelijaksi hakijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka ei saa estää opiskelijaksi ottamista. Valtioneuvoston asetuksessa (673/2017, 20 §) määrätään tutkinnot, joihin sovelletaan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä vaatimuksia (liite 1). Näissä tutkinnoissa opiskelijaksi ei voida ottaa henkilöä, joka ei ole terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään kykenevä opintoihin liittyviin käytännön työtehtäviin silloin, kun opintoihin sisältyy alaikäisten turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia. Henkilön terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä puute voi estää opiskelijaksi ottamisen silloin, kun opintoihin liittyviä turvallisuusvaatimuksia ei voida täyttää eikä estettä voida kohtuullisin toimin poistaa.

Keinoja, joilla mahdollisia opiskelun esteitä voidaan poistaa tai lieventää, ovat esimerkiksi opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, opiskeluhuollon palvelut, erilaiset apuvälineet, erityinen tuki, arvioinnin mukauttaminen, ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikkeaminen sekä muu tuki ja ohjaus. Näistä tukipalveluista sovitaan opiskelijan kanssa ja ne kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS).

Vaikka henkilön terveydentila tai vammaisuus voi estää osallistumisen joihinkin opintoihin liittyviin käytännön työtehtäviin, tämä ei välttämättä merkitse sitä, etteikö henkilö soveltuisi opiskelemaan kyseistä alaa. Hän voi usein opiskella alaa, vaikka hän ei pystyisi suorittamaan kyseistä tutkintoa kaikkine tutkinnon osineen ja ammattitaitovaatimuksineen. Tällöin opiskelija voi saada todistuksen suoritetuista tutkinnon osista tai todistuksen osaamisesta, jos arviointia on mukautettu tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista on poikettu niin, että opiskelija ei ole saavuttanut keskeisiä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin kertoa opiskelijaksi hakijalle selkeästi, millä tavalla todistus suoritetuista tutkinnon osista tai todistus osaamisesta voi vaikuttaa opiskelijaksi hakijan työllistymiseen tai jatko-opintoihin. Opiskelijaksi ottamisessa on otettava huomioon myös ammatteihin ja työhön sisältyvät monenlaiset tehtävät, minkä perusteella opiskelijalle voidaan mahdollistaa yksilöllisiä ratkaisuja koulutuksen suorittamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa (699/2017, 20 §) on säädetty muun muassa koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvan valinnan perusteista. Perusteiden mukaan koulutuksen järjestäjä voi valita kuhunkin hakukohteeseen otettavista opiskelijoista enintään 30 prosenttia sellaisia opiskelijoita, jotka valitaan opiskelijaan itseensä liittyvien syiden perusteella. Tällöin ei oteta huomioon opiskelijan saamaa valintapistemäärää. Tällaisia syitä ovat oppimisvaikeudet, sosiaaliset syyt sekä koulutodistusten puuttuminen tai todistusten vertailuvaikeudet sekä tutkinnon suorittamiseen riittämätön tutkintokielen kielitaito. Hakijan koulutustarve ja opinnoista suoriutumisedellytykset tulee arvioida ja ottaa huomioon, jos valintapistemäärästä poiketaan.

Erityisen tuen tulee tarjota opiskelijoille mahdollisimman esteetön ja saavutettava ammatillinen koulutus ja edellytykset koulutuksen jälkeiseen työllistymiseen. Erityinen tuki mahdollistaa myös arvioinnin mukauttamisen, siinä määrin kuin se on opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja valmiudet huomioon ottaen välttämätöntä (531/2017, 64 §). Ammatillisten perustutkinnon perusteiden mukaisista ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista voidaan poiketa, jos tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioiden opiskelijalle kohtuuttomia poikkeaminen on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä (531/2017, 65 §). Ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista voidaan poiketa vain siinä määrin, kun se on aiemmin mainittujen syiden vuoksi välttämätöntä. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa osaamisen arviointia ei voida mukauttaa, eikä ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista voi poiketa.

Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset (OPH-5-2018) ovat pääsääntöisesti samat saman alan perustutkinnoissa, ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa. Esimerkiksi tekniikan

ja liikenteen perustutkintojen ja ammatti- ja erikoisammattitutkintojen välillä on kuitenkin joitakin eroja. Nämä erot johtuvat esimerkiksi merenkulun tai ilmailualan säädöksistä ja määräyksistä sekä maantieliikenteen ammattikuljettajalta edellytettävistä erityisistä terveydentilavaatimuksista, jotka eroavat joiltain osin esimerkiksi metsäkoneenkuljettajalta edellytettävistä terveydellisistä vaatimuksista.

Opiskelijaksi hakijan tarvitsemien opiskelujärjestelyjen kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon se, millainen on opiskelijaksi hakijan yksilöllinen tilanne ja tuen tarve, mitkä ovat toimista aiheutuvat kustannukset eri tahoille ja koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema (ks. HE 164/2010 vp). Arvioinnissa otetaan huomioon myös se, saadaanko toimien toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta. Esimerkiksi kuntoutusta ja vammaispalvelua koskevat säädökset tulee ottaa huomioon yksilön tilannetta arvioitaessa.

Jos opiskelijan **terveydentila tai toimintakyky muuttuu opiskelun aikana**, koulutuksen järjestäjää koskevat tietyt velvollisuudet, jotka on kuvattu opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista käsittelevässä luvussa 5.

4.2. Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttaminen ja opiskelijaksi ottaminen

Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös jossakin SORA-tutkinnossa ei automaattisesti estä uudelleen johonkin SORA-tutkintoon hakeutumista, vaan koulutuksen järjestäjän tulee harkita tilanteet tapauskohtaisesti. Opiskelijaksi ottamisen estettä koskevassa harkinnassa tulee aina ottaa huomioon paitsi tutkinto, jolle henkilö on hakeutumassa, myös syyt, joiden perusteella aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös on tehty. Koulutuksen järjestäjän on huolellisesti punnittava näitä seikkoja ja arvioitava saatujen tietojen valossa paitsi opiskelijaksi hakijan tilanne, myös toisten henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojelutarpeita. Tässä yhteydessä tulee ottaa huomioon myös alaikäisen suojelutarve, mikäli opiskeluoikeus on aikaisemmin peruutettu rikoksen perusteella (Rikosrekisterilaki 770/1993, 6 §).

4.3. Tiedonsaanti opiskelijaksi ottamisen yhteydessä

4.3.1. Tiedonsaanti hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä

Kun opiskelijaksi hakija hakee **yhteishaussa** www.opintopolku.fi -hakupalvelussa johonkin SORA-tutkintoon, häntä pyydetään arvioimaan oma ajankohtainen terveydentilansa ja vertaamaan sitä sen SORA-tutkinnon terveydentilavaatimukseen, johon on hakeutumassa opiskelijaksi. Opiskelijaksi hakijaa pyydetään sähköisessä hakulomakkeessa olevassa valikossa merkitsemään rastilla, jos hänellä on sellaisia terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyviä esteitä tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa opiskelijaksi ottamiseen ko. tutkinnossa.

Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelijaksi hakija saa informaatiota SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista ja että opiskelijaksi hakija arvioi omaa ajankohtaista terveydentilaansa suhteessa sen SORA-tutkinnon terveydentilavaatimukseen, johon hän on hakeutumassa.

Riippumatta hakijan antamasta omasta ilmoituksesta, koulutuksen järjestäjä voi pyytää tarkempia terveydentilatietoja, joiden avulla hän voi arvioida opiskelusta ja opiskelun edellyttämistä toiminnoista suoriutumista. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijan terveydentilatietoja (esim. lääkärintodistusta) vain SORA-tutkintoihin haettaessa ja vain opiskelijaksi ottamisen arviointia varten. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärin arvion siitä, soveltuuko opiskelijaksi hakija terveydentilaltaan

kyseiseen tutkintoon. Jos opiskelijaksi hakijaa pyydetään toimittamaan opiskelijaksi ottamisen arviointia varten terveydentilaansa koskevia tietoja, koulutuksen järjestäjä antaa todistuksen tai lausunnon antajalle tiedot ko. henkilön hakeman SORA-tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista. Opiskelijaksi hakijaa pyydetään toimittamaan lääkärille tiedot edellä mainituista asioista.

Opiskelijaksi hakijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia tietoja voivat tarvittaessa antaa lääkärin lisäksi myös muut terveydenhuollon ammattihenkilöt, kuten fysioterapeutit, psykologit ja toimintaterapeutit (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994).

Opiskelijaksi hakija ei ole vielä opiskeluterveydenhuollon piirissä, joten hänen pitää hankkia tarvitsemansa todistukset joko perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon tai yksityisten terveydenhuoltopalvelujen kautta. Opetushallitus suosittelee kuitenkin, että aina, kun se on mahdollista, opiskelijaksi hakija käyttäisi ensisijaisesti julkisen sektorin koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palveluja terveydentilaansa koskevien tietojen saannissa.

Mikäli tutkinto ei ole ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:n mukaisiin ammatillisiin tutkintoihin kuuluva SORA-tutkinto, koulutuksen järjestäjä **ei voi pyytää** terveydentilaa koskevia selvityksiä opiskelijaksi hakijalta. Terveydentila tai toimintakyky ei tällöin voi estää opiskelijaksi ottamista. Koulutuksen järjestäjän kannattaa kuitenkin näissäkin tilanteissa jakaa tietoa ja antaa ohjausta opiskelijoiksi hakijoille siitä, miten jonkin tutkinnon ammatillista koulutusta ja työelämässä toimimista koskevat asiat olemassa olevan tiedon mukaan voivat vaikuttaa henkilön terveydentilaan ja toimintakykyyn. Näin hakija pystyy paremmin hakeutumaan itselleen soveltuvaan koulutukseen.

4.3.2. Tiedonsaanti aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta

Yhteishaussa opiskelijaksi hakijalta kysytään www.opintopolku.fi -hakupalvelussa tietoa myös **mahdollisesta aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä** ammatillisiin perustutkintoihin kuuluvissa SORA-tutkinnoissa. Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjä vastaa tiedon kysymisestä.

Jos opiskelijaksi hakija on ilmoittanut, että hänen opiskeluoikeutensa on aiemmin peruutettu, koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta opiskelijaksi ottamisen edellyttämät välttämättömät tiedot, jotka koskevat hakijan aikaisemman opiskeluoikeuden peruuttamispäätöstä ja sen perusteluita. Koulutuksen järjestäjä voi harkita tietojen pyytämistä tapauskohtaisesti.

4.3.3. Tietojen pyytäminen, käsittely ja dokumentointi

Koulutuksen järjestäjä päättää johtosäännössään tai muussa sisäisessä ohjeessaan, kuka tai ketkä sen nimeämät ammattihenkilöt pyytävät ja kokoavat opiskelijaksi hakijoiden terveydentila- ja toimintakykytiedot tai aikaisemmat opiskeluoikeuden peruuttamistiedot, jotka osaltaan voivat toimia perusteina opiskelijaksi ottamisen päätöstä tehtäessä.

Salassa pidettävien tietojen käsittelyä ja säilyttämistä on selvitetty tarkemmin tämän oppaan luvussa 9.

4.4. Päätös valitsematta jättämisestä

Yhteishaussa koulutuksen järjestäjä voi ilmoittaa valitsematta jättämisestä kirjallisella ilmoituksella, ilman hallintolain mukaista hallintopäätöstä (531/2017, 43§). Kirjallisen ilmoituksen yhteydessä hakijaa tulee tiedottaa siitä, että hänellä on oikeus kirjallisesti tai suullisesti pyytää hallintopäätös 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut ilmoituksen opiskelijavalinnan tuloksesta.

Jatkuvassa haussa koulutuksen järjestäjän antaa valitsematta jättämisestä hallintolain (434/2003) 7 luvun mukaisen päätöksen. Kirjallisessa päätöksessä on käytävä selvästi ilmi päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen ajankohta; asianosainen, johon päätös kohdistuu; päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia on muuten ratkaistu; sekä sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää lisätietoja päätöksestä. Päätöksen perusteluissa tulee ilmoittaa, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätökseen tulee liittää ohjeet oikaisuvaatimusmenettelystä. Opiskelijavalintaan liittyvä oikaisuvaatimus tulee tehdä aluehallintovirastolle (531/2017, 111 §) 14 vuorokauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa yhteishaussa hakeneiden osalta tiedon opiskelijaksi ottamisen muutoksesta **Opetushallituksen haku- ja valintarekisteriin** erillisellä lomakkeella (liite 2), johon tulee liittää myös koulutuksen järjestäjän tekemä päätös opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta. Ilmoituksen voi tehdä myös osoitteeseen virkaailija@opintopolku.fi. Opetushallituksen haku- ja valintarekisteriin lähetettävässä ilmoituksessa ei määritellä opiskelijaksi ottamisen estettä ja perustetta, vaan ilmoitus opiskelijaksi hakijan terveydentilan tai toimintakyvyn puutteesta riittää. Koulutuksen järjestäjällä tulee kuitenkin olla asiaa koskevat perustelut tarvittaessa käytettävissä. Terveydentilatietoja käsiteltäessä on syytä muistaa, että ne ovat henkilötietolain (532/1999) mukaan arkaluonteisia tietoja.

Jos opiskelijaa ei valita opiskelijaksi terveydentilasta tai toimintakyvystä johtuvista syistä, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus ohjata hänet suorittamaan hänelle soveltuvampaa tutkintoa tai koulutusta (531/2017, 42 §). Jos soveltuvaa opiskelupaikkaa ei löydy, tai hakija ei halua ottaa opiskelupaikka vastaan, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus Nuorisolain (1295/2016) mukaan ilmoittaa alle 29-vuotiaasta ilman opiskelupaikkaa jääneestä hakijasta etsivään nuorisotyöhön. Koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa nuorelle ja alaikäisen nuoren huoltajalle, että nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot voidaan luovuttaa etsivää nuorisotyötä varten.

4.5. SORA-säädöksistä tiedottaminen hakijalle

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa SORA-säädöksistä (531/2017, 40 §). Koulutuksen järjestäjä tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista sekä muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä, kuten rikosrekisteriotteen esittämisestä. Opiskelijaksi hakijoille ja opiskelijoille on syytä kertoa myös opiskeluoikeuden peruuttamisen ja palauttamisen mahdollisuuksista SORA-tutkinnoissa sekä huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä ja muista siihen liittyvistä koulutuksen järjestäjän ja opiskeluterveydenhuollon käytänteistä.

Jos opiskelija sisällyttää tutkinnon osan SORA-tutkinnosta omaan tutkintoonsa tai osaksi valmentavaa koulutusta, tulee myös ennen tätä valintaa tiedottaa SORA-tutkintoihin liittyvistä säädöksistä.

Missä tiedotetaan?

Opintopolku.fi -palvelussa tiedotetaan yhteisesti SORA-tutkinnoista sekä SORA-tutkintojen tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista. Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista, rikosrekisteriotteen esittämisestä sekä muista SORA-tutkintoihin liittyvistä asioista muun muassa hakuoppaissa, hakutiedotuksessa (omat verkkosivut, hakijan opas, esitteet) sekä mahdollisten opiskelijavalintatilanteiden (pääsy- tai soveltuvuuskokeiden) yhteydessä riippumatta koulutuksen järjestämistavasta.

Koulutuksen järjestäjä voi sisällyttää tiedottamisen toimintatapansa osaksi laadunhallintajärjestelmäänsä tai johtosääntönsä mm., miten se www.opintopolku.fi -hakupalvelun lisäksi tiedottaa tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä opiskelijoiksi hakeutuville.

Kenelle tiedotetaan?

Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijaksi hakijoille yleisistä opintoihin liittyvistä vaatimuksista. Tämä koskee kaikkia tutkintoja. SORA-tutkintoja koskevat terveydentilavaatimukset ovat tutkintokohtaisia ja niistä tulee tiedottaa erityisesti näihin tutkintoihin opiskelijaksi hakijoille. Koulutuksen järjestäjää velvoittavat säädökset ja määräykset on syytä saattaa myös **opiskeluhuollon henkilöstön** tietoon, jotta moniammatillinen yhteistyö opiskelijaksi hakemisen vaiheessa sujuu joustavasti.

Koulutuksen järjestäjän on syytä pitää yhteyttä myös **perusopetuksen oppilaanohjaajiin sekä vaativan erityisen tuen osalta myös erityisopettajiin**, joiden välityksellä tieto SORA- tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista välittyy hakijoille jo ennen ammatillisen koulutukseen hakeutumista ja tutkinnon valintaa. Lisäksi on tärkeää tehdä tiedotukseen liittyvää yhteistyötä **koulu- ja opiskeluterveydenhuollon, työvoimaviranomaisten ja oppisopimustoimistojen** kanssa sekä työssä olevien opiskelijoiden kohdalla tarvittaessa myös **työterveyshuollon** kanssa. Koulutuksen järjestäjän on tärkeää tiedottaa edellä mainituista asioista **alaikäisen opiskelijaksi hakijan huoltajille** silloin, kun opiskelijaksi hakija suunnittelee ammatinvalintaa tai jatko-opintoja (esimerkiksi koulutuksen nivelvaiheissa) tai kun hänen terveydentilansa tai toimintakykynsä on heikentynyt.

SORA-tutkintoihin kuuluvien ammatillisten tutkintojen osalta terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista kannattaa tiedottaa ohjauksellisessa mielessä jo perusopetuksen kahdeksannen luokan laajennetuissa terveystarkastuksissa, jolloin mukana ovat myös oppilaan huoltajat.

Myös **työpaikkojen, työpaikkaohjaajien ja osaamisen arvioijien** on hyvä tietää opiskelijaksi ottamisen perusteista kaikissa tutkinnoissa ja tutkintokohtaisista terveydentilavaatimuksista erityisesti SORA-tutkinnoissa. Varsinkin silloin, kun osaaminen osoitetaan näytössä ilman sitä edeltävää henkilökohtaistettua osaamisen hankkimista, koulutuksen järjestäjän on syytä kiinnittää huomiota osaamisen arvioijien huolelliseen perehdyttämiseen. Opiskelijan tulee turvallisuutta vaarantamatta saavuttaa tutkinnon perusteissa edellytetty vähintään tyydyttävä tai ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa edellytetty hyväksytty osaamisen taso. Perustutkintojen perusteissa voidaan antaa määräyksiä mukauttamiseen ja poikkeamiseen liittyen.

Kuka tiedottaa?

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten tutkintokohtaisista terveydentilan ja toimintakyvyn vaatimuksista ja muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä (esim. rikosrekisteriotteen toimittaminen ja huumausainetestiin velvoittamisen edellytykset) tiedotetaan ja kuka tai ketkä ammattihenkilöt niistä tiedottavat. Käytännössä tiedotusvastuu jakautuu opinto-ohjaajille, opettajille, koulutuspäälliköille, rehtoreille, kuraattoreille ja psykologeille.

4.6. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: Miten ja milloin työpaikkaohjaaja ja osaamisen arvioijia olisi hyvä tiedottaa SORA-säädöksistä?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä tiedottaa SORA-säädöksistä työelämän edustajille järjestämässään koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa ja verkkosivuillaan. Tiedotusta on syytä järjestää määräajoin ja tiedottaa erityisesti SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista ja siitä, milloin ne voivat estää opiskelijaksi ottamisen tai peruuttaa opiskeluoikeuden. Koulutuksen järjestäjän on hyvä tiedottaa, millaisia tietoja opiskelijaksi hakijalta voidaan pyytää opiskelijaksi ottamisen vaiheessa (terveydentilaa koskevat tiedot, ilmoitus opiskeluoikeuden aiemmasta peruuttamisesta) ja millaisia vasta opiskelijaksi ottamisen jälkeen (rikosrekisteriote). Työelämälle on syytä tiedottaa myös rikosrekisteriotteen pyytämisestä ja kaikkia tutkintoja koskevasta mahdollisuudesta määrätä opiskelija huumausainetestaukseen silloin, kun laissa säädetyt edellytykset testaamiselle henkilön kohdalla täyttyvät.

Koulutuksen järjestäjän on hyvä korostaa tiedottamisessaan yhteistyön merkitystä ja kertoa selkeästi, keneltä työpaikan edustajat, työpaikkaohjaajat ja osaamisen arvioijat voivat kysyä asioita ja keneen he voivat olla tarvittaessa yhteydessä, jos opiskelijan toiminta käytännön tehtävien aikana vaarantaa turvallisuutta tai antaa aiheutta esimerkiksi terveydentilan tai

toimintakyvyn selvittämiseen. Koulutuksen järjestäjällä on ensisijainen velvollisuus ohjata ja tukea opiskelijaa, ohjata hänet tarvittaessa opiskeluhuollon palveluihin, luoda yhteistyössä opiskelijan ja tarvittaessa hänen huoltajien kanssa opintojen etenemistä edistäviä yksilöllisiä opetusjärjestelyitä sekä ottaa toiminnassaan huomioon säädösten arvoperusta.

Kysymys: *Opiskelijaksi hakija ilmoittaa metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisalaan hakiessaan sairastavansa epilepsiaa. Koulutukseen haettaessa ei järjestetä pääsy- tai soveltuvuuskoetta. Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia, jos hän haluaa lisätietoja hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä?*

Vastaus: Metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljettajan osaamisala kuuluu SORA-tutkintoihin. Voidakseen tehdä opiskelijaksi ottamisen arvion siitä, soveltuuko hakija terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään ko. tutkintoon, koulutuksen järjestäjä voi tarvita lääkärintodistuksen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (41 §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida sitä, voidaanko hänet ottaa opiskelijaksi.

Koulutuksen järjestäjä määrää, kenen tehtäviin kuuluu koota kaikki www.opintopolku.fi -hakupalvelun kautta tulleet ilmoitukset, jotka koskevat hakijoiden terveydentilaa tai toimintakykyä tai aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamista (ks. arkaluonteisten tietojen käsittely, luku B 7). Tämän jälkeen koulutuksen järjestäjän nimeämä tai valtuuttama henkilö pyytää opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärintodistuksen, jossa selvitetään, soveltuuko hakijan terveydentilainen tila kyseisen tutkinnon suorittamiseen. Koulutuksen järjestäjä tiedottaa kyseisen tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimuksista lääkärille esimerkiksi niin, että hän antaa opiskelijaksi hakijalle tiedotteen näistä vaatimuksista ja pyytää toimittamaan sen lääkärille. SORA-säädöksissä ei määrätä lausuntoa antavan lääkärin koulutustaustaa tai erikoisalaa. Tässä tilanteessa tulee kuitenkin ottaa huomioon kunkin alan lainsäädännön erityispiirteet. Esimerkiksi ajokorttilaissa (386/2011) voidaan määrätä, että terveydentilalausunnon antajan pitää olla joissakin tapauksissa erikoislääkäri.

Ellei opiskelijaksi hakijalla ole lääkärintodistuksen mukaan terveydentilasta estettä suorittaa tutkintoa ja hän täyttää muilta osin opiskelijaksi ottamisen edellytykset, hänet voidaan kutsua pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen tai haastatteluun, mikäli muitakin hakijoita kutsutaan. Tätä esimerkkiä voidaan soveltaa myös muihin kuljetusalan tutkintoihin. Esimerkiksi merenkulkualan perustutkinnossa ja liikenneopettajan erikoisammattitutkinnossa on omia lääketieteellisiä kelpoisuusvaatimuksia. Tarvittaessa esimerkiksi erityiskelpoisuuden arviointi tulee jättää Liikenteen turvallisuusviraston päätettäväksi (Laki laivaväen lääkärintarkastuksista 1171/2010).

Kysymys: *Opiskelijaksi hakijalla huomataan sosiaali- ja terveystieteiden perustutkintoon haun yhteydessä olevan käsissä iho-ongelmia, minkä hän on tuonut esille opiskelijaksi haun aikana myös www.opintopolku.fi -hakupalvelussa. Opiskelijaksi hakija täyttää muilta osin (muun muassa koulumenestys) ne kriteerit, joiden perusteella hänet voitaisiin pyytää pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen, mikäli koulutuksen järjestäjä sellaiset järjestää. Pyydetäänkö opiskelijaksi hakijaa toimittamaan lääkärintodistus ennen pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen osallistumista vai vasta sen jälkeen?*

Vastaus: Tässä on kyse SORA-tutkinnosta. Lähihoitajan työhön sisältyy usein ns. märkätyötä erilaisissa hoitoon liittyvissä tilanteissa. Käsien pesu sekä desinfektioaineiden ja suojakäsineiden käyttö voi toistua lähihoitajan työssä tietyissä työpaikoissa lukuisia kertoja työvuoron aikana. Edellä mainitut seikat voivat altistaa atooppisesti oireilevan henkilön käsien ihon niin, että iho rikkoutuu. Hoitajan rikkoutunut käsien iho voi levittää tartuntoja ja aiheuttaa potilasturvallisuutta vaarantavan riskin erityisesti sairaiden lasten, vanhusten ja muiden heikkokuntoisten potilaiden kohdalla.

Mahdollisesti järjestettävän pääsy- tai soveltuvuuskokeen yhteydessä voidaan keskustella opiskelijaksi hakijan kanssa siitä, miten tutkinnon terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset vaikuttavat käytännön työtehtävissä toimimiseen sekä tutkinnon suorittamiseen. Opiskelijaksi hakijan käsien iho tulisi saada kuntoon, ettei tilanne pahenisi. Käsien ihon terveyteen ja altisteilta suojaamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota koulutuksen aikana esimerkiksi työpaikalla

järjestettävän koulutuksen yhteydessä. Keskustelussa on syytä ottaa esille henkilökohtaiset opintopolut ja hakea sellaisia yksilöllisiä ratkaisuja, joilla henkilö voisi toimia lähihoitajan työssä.

Koulutuksen järjestäjä voi harkita opiskelijaksi hakijan terveydentilaa koskevien tietojen pyytämistä lääkäritä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (41 §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida sitä, voidaanko hänet ottaa opiskelijaksi. Laissa ei oteta kantaa siihen, missä vaiheessa hakeutumista lääkärintodistus voidaan pyytää. Tässä koulutuksen järjestäjä voi käyttää omaa harkintaansa.

Kysymys: Opiskelijaksi hakijalla on jauhoallergia, ja hän on hakemassa leipuri-kondiittorin koulutukseen. Voidaanko häneltä pyytää todistus terveydentilasta?

Vastaus: Kyseessä on elintarvikealan perustutkinto, joka ei kuulu SORA-tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjä ei siis voi pyytää hakijalta todistusta hänen terveydentilastaan, mutta se voi antaa informaatiota alan luonteesta ja työelämässä toimimisesta opiskelijaksi hakijalle. Koulutuksen järjestäjä voi esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeen yhteydessä ohjata opiskelijaksi hakijaa ottamaan omalta osaltaan huomioon edellä mainitut asiat ja tarvittaessa selvittää yhdessä opiskelijaksi hakijan kanssa mahdollisia yksilöllisiä järjestelyjä, joilla tuetaan tutkinnon suorittamista. Tiedossa on, että jauhoallergia voi rajoittaa merkittävästi leipurin tutkinnon suorittamista erityisesti työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa, vaikka henkilösuojaimetkin olisivat käytössä.

Kysymys: Opiskelijaksi hakija ilmoittaa kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon hakiessaan sairastaneensa keskivaikeaa masennusta, johon hänellä on ollut lääkitys noin vuoden ajan. Lääkitys jatkuu edelleen. Voidaanko hänet ottaa opiskelemaan kyseistä alaa?

Vastaus: Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin, jolloin terveydentilasta johtuva syy voi estää opiskelijaksi ottamisen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017, 41 §) mukaan opiskelijaksi hakijan tulee koulutuksen järjestäjän pyynnöstä antaa sellaiset terveydentilaansa koskevat tiedot, joiden avulla voidaan arvioida hänen opiskelijaksi ottamistaan. Koulutuksen järjestäjän on syytä antaa kyseistä tutkintoa koskevat terveydentilavaatimukset opiskelijaksi hakijalle, jotta hän voi toimittaa ne lääkärielle hakiessaan lääkärintodistusta terveydentilastaan tai toimintakyvystään. Laissa ei oteta kantaa siihen, missä vaiheessa ennen opiskelijaksi ottamista lääkärintodistus voidaan pyytää (ennen pääsy- tai soveltuvuuskoetta vai vasta sen jälkeen ennen opiskelijaksi ottamista). Päätöksen tietojen pyytamisestä ja pyynnön ajankohdasta tekee koulutuksen järjestäjä. Esimerkiksi tässä tapauksessa koulutuksen järjestäjä voi pyytää hakijaa toimittamaan pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen lääkärintodistuksen, jossa ilmenee arvio siitä, kykeneekö hakija nykyisellään (lääkityksen alaisena) toimimaan hakemansa tutkinnon opintoihin liittyvissä käytännön työtehtävissä niin, että turvallisuus ei vaarannu. Lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta tekee koulutuksen järjestäjä.

Kysymys: Kuljetusalan ammattitutkintoon pyrkivällä henkilöllä on ollut selän nikaman välilevyn pullistuma. Voidaanko hänet ottaa opiskelemaan tutkintoa?

Vastaus: Tässäkin on kyseessä SORA-tutkinto, kuljetusalan ammattitutkinto. Nikaman välilevyn esiinluiskahdus ("discus prolapsi") saattaa vaikeuttaa ammattikuljettajan työssä selviytymistä erityisesti rasiitukseen liittyvien kipujen ja mahdollisten alaraajojen toimintakyvyn puutteiden vuoksi. Kivun hoidossa käytettävät lääkkeet voivat heikentää kuljettajan toimintakykyä ja yhdessä edellisten kanssa voivat aiheuttaa riskin liikenteen turvallisuudelle. Mikäli opiskelijaksi hakija on hoidettu tämän sairauden osalta, aikaisempi sairaus ei estä opiskelijaksi ottamista. Koulutuksen järjestäjän on ohjattava opiskelijaksi hakijaa arvioimaan, ovatko hakijan terveydentilalliset edellytykset sellaiset, että ne kestävät tulevan ammatin rasiitukset.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää lääkärintodistusta hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä suhteessa kuljetusalan ammattitutkinnon terveydentilavaatimukseen. Opiskelijaksi hakijan toimittamassa lääkärintodistuksessa tulee ilmetä hänen tämänhetkinen fyysinen terveytensä sekä lääkärin arvio siitä, riittääkö opiskelijaksi hakijan terveydentila sen tutkinnon suorittamiseen, johon

hakija on hakemassa. Opiskelijaksi ottaminen on yksilöllinen päätös, jossa päätöksen teon tukena voidaan käyttää lääkärin tekemää hakijan terveydentila- ja toimintakykyarviota. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisesta.

Kysymys: Voidaanko näkö- tai kuulovammaisen henkilö ottaa opiskelemaan sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon?

Vastaus: Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin. Sairaus ja vamma eivät saa estää opiskelua. Opiskelijaksi ei voida kuitenkaan ottaa sellaista hakijaa, joka ei kykene terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään opintoihin liittyviin käytännön työtehtäviin silloin, kun opintoihin sisältyy esimerkiksi potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö hakija voisi opiskella kyseistä alaa, vaikka hän ei pystyisi suorittamaan kaikkia tutkinnon osia ja niiden ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita. Koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, kuuluuko tutkintoon sellaisia tutkinnon osia, joita opiskelijaksi hakija voisi suorittaa ja jotka mahdollistavat yksilölliset koulutusratkaisut.

Myös näkökykyä ja kuuloa edistävät apuvälineet ja laitteet sekä tuki ja ohjaus voivat lisätä opiskelijaksi hakijan toimintakykyä käytännön työtehtävissä. Kaikissa koulutuksen järjestäjän ratkaisuissa tulee ottaa huomioon, miten paljon opiskelijaksi hakijan kuulo- tai näkövamma rajoittaa toimintakykyä käytännön työtehtävissä. Lisäksi on tärkeää saada tietoa mahdollisista turvallisuutta vaarantavista riskeistä, joiden poistaminen ei ole mahdollista. Opiskelijaksi hakijalle tulee myös kertoa, etteivät mahdolliset tutkinnon osasuoritukset anna täyttä ammatinharjoittamisoikeutta tutkinnon suorittaneen työtehtävissä toimimiseen.

Ammatillisissa perustutkinnoissa ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista voidaan poiketa, mikäli poikkeaminen on perusteltua opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvistä syistä. Mikäli sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa osaamisen arviointia on mukautettu, tai ammattitaitovaatimuksista tai osaamistavoitteista poikettu siten, että opiskelija ei saavuta keskeisiä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia ja osaamistavoitteita, opiskelija ei voi saada tutkintotodistusta, joka oikeuttaisi hänet terveydenhuollon ammatin harjoittamiseen. Lääkehoitoa, siihen sisältyvää lääkematematiikkaa eikä potilas- ja asiakasturvallisuusvaatimuksiin liittyvää osaamisen arviointia ei voida mukauttaa ollenkaan, eikä näistä voi poiketa (Opetushallituksen määräys OPH-2629-2017). Opiskelija voi kuitenkin näissä tilanteissa saada todistuksen suoritetuista tutkinnon osista tai todistuksen osaamisesta (531/2017, 57 §). Opiskelijalle on hyvä selvittää, miten asia voi vaikuttaa hänen jatko-opintoihin hakeutumiseensa ja työllistymiseensä. Tarvittaessa koulutuksen järjestäjän on ohjattava hakijaa hakemaan johonkin muuhun tutkintoon. Lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta tekee koulutuksen järjestäjä.

Kysymys: Mitä tarkoittaa käytännössä ”... ja jos estettä ei voida kohtuullisin toimin poistaa”?

Vastaus: Kohtuullisten toimien arvioiminen on koulutuksen järjestäjän tehtävä. Kohtuullisuutta voidaan tarkastella ainakin opiskelijan ja koulutuksen järjestäjän näkökulmasta. Opiskelijan näkökulmasta tulee tarkastella kaikkea opiskelijan saatavilla olevaa apua ja tukea. Koulutuksen järjestäjän näkökulmassa otetaan huomioon kohtuullisen toimen aiheuttaman taloudellisen rasitteen kohtuullisuus. Kohtuullisuuden arvioimisenkin lähtökohtana on kuitenkin aina se, että opiskelijan tulee kyetä toimimaan turvallisesti tutkinnon vaatimissa käytännön työtehtävissä, kun on kyse ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 81 §:n mukaisista tutkinnoista.

Opiskelijaksi hakijan opiskelun esteistä muodostetaan kokonaisarvio. Asiaa tarkastellaan yksilöllisesti tilanne- ja tapauskohtaisesti niin, että käsittelyssä otetaan huomioon opiskelijaksi hakijan ohjaus, tukitoimet, apuvälineet sekä tarvittaessa myös kuntoutus- ja vammaispalvelulainsäädäntö ja opintososiaaliset edut. Koulutuksen järjestäjä voi tehdä tässä tapauksessa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat tai vammaisjärjestöt, ja ohjaa opiskelijaksi hakijan tarvittaessa hänelle sopivampaan koulutukseen. Opiskelijaksi hakenut voi tehdä oikaisuvaatimuksen Aluehallintovirastoon (AVI), ellei hän ole tyytyväinen koulutuksen järjestäjän tekemään opiskelijaksi ottamispäätökseen (531/2017, 111 §).

Kysymys: Opiskelijaksi hakijalla on koulutuksen järjestäjän mielestä sellainen terveyteen tai toimintakykyyn liittyvä puute, jonka vuoksi hakijaa ei voi ottaa opiskelemaan SORA-tutkintoa. Hakijan pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen toimittamassa lääkärintodistuksessa lääkäri toteaa hakijan kuitenkin terveydentilaltaan ja toimintakyvyltään soveltuvaksi opiskelemaan kyseistä tutkintoa. Onko koulutuksen järjestäjällä mahdollisuutta olla valitsematta hakijaa koulutukseen?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä tekee aina lopullisen päätöksen opiskelijaksi ottamisesta. Koulutuksen järjestäjän on mahdollista pyytää opiskelijaksi hakijaa osoittamaan, miten hän kykenee suorittamaan haettavaan ammatilliseen tutkintoon kuuluvia käytännön perustehtäviä esimerkiksi pääsy- tai soveltuvuuskokeissa. Tällöin pääsy- tai soveltuvuuskokeeseen kutsun ja noiden tehtävien tulee koskea kaikkia hakijoita. Tehtävät voivat olla esimerkiksi yksinkertaisia avustavia tehtäviä, jotka eivät mitenkään edellytä alan koulutusta tai aikaisempaa kokemusta. Koulutuksen järjestäjä voi käyttää ko. tilannetta lisätietona päätöksenteossa ja päättää opiskelijaksi ottamisesta ottamalla huomioon turvallisuusvaatimukset ja -riskit. Opiskelijaksi hakija voi tehdä oikaisuvaatimuksen Aluehallintovirastoon (AVI), ellei hän ole tyytyväinen koulutuksen järjestäjän tekemään opiskelijaksi ottamispäätökseen (531/2017, 111 §).

Kysymys: Opiskelijan opiskeluoikeus sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon ja lähihoitajan ammattiin on peruutettu terveydellisistä syistä. Kahden vuoden kuluttua opiskelija hyväksytään toiseen oppilaitokseen suorittamaan puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkintoa, jonka opiskeluedellytykset hän täyttää. Kyseinen tutkinto ei kuulu SORA-tutkintoihin, joihin sovelletaan tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia ja joissa opiskeluoikeuden peruuttaminen on mahdollista. Mitä velvollisuuksia koulutuksen tai tutkinnon järjestäjällä on tässä tapauksessa, jos puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkintoa suorittamaan hakeva opiskelija ilmoittaa aikaisemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisestaan?

Vastaus: www.opintopolku.fi -hakupalvelussa ei tämän tutkinnon osalta hakemisen yhteydessä kysytä tutkintokohtaisia terveydentilatietoja eikä aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamista, sillä tutkinto ei kuulu SORA-tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjä ei voi sitä myöskään kysyä jatkuvan haun yhteydessä. Aikaisempi opiskeluoikeuden peruuttamispäätös ei tässä tapauksessa voi olla opiskelijaksi ottamisen esteenä, sillä se voi toimia esteenä vain SORA-tutkinnoissa.

5. Rikosrekisteriotteen esittäminen opiskeluoikeuden arviointia varten

Mitä rangaistuksia ja rikoksia merkitään rikosrekisteriin?

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuinten ilmoitusten perusteella tiedot lainvoimaisista ratkaisuksista, joiden mukaan henkilö on tuomittu Suomessa ehdottomaan vankeuteen, valvontarangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rangaistukseen tuomitsematta.

Tiedot poistetaan rikosrekisteristä rangaistuksen ankaruuden perusteella määräytyvässä ajassa. Tyypillisiä määräaikoja tietojen poistumiseen ovat 5, 10 ja 20 vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antopäivästä. Tiedot poistetaan henkilön kuoltua tai täytettyä 90 vuotta.

Tässä yhteydessä tarkoitettuja rikoksia ovat lapseen kohdistuneet rikokset, seksuaalirikokset, väkivaltarikokset, vapauteen kohdistuvat rikokset, huumausainerikokset sekä sakkorekisterin sakot, jotka on tuomittu lapseen kohdistuneista rikoksista tai seksuaalirikoksista (531/2017, 81 §, jossa viitataan rikoslakiin 39/1889).

Milloin rikosrekisteriote voidaan pyytää?

Rikosrekisteriotteesta (lainmukainen käsite) käytetään myös nimeä rikostaustaote. Oikeusrekisterikeskus on alkanut käyttää rikostaustaote-nimitystä lasten kanssa työskenteleville annettavasta otteesta. Se eroaa jonkin verran varsinaisesta rikosrekisteriotteesta, johon merkitään kaikki henkilöstä rikosrekisteriin merkityt tiedot. Tässä oppaassa käytetään kuitenkin lainmukaista termiä rikosrekisteriote.

Rikosrekisteriotteen pyytäminen opiskelijalta edellyttää, että SORA-tutkintoon liittyviin opintoihin sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä. Rikosrekisteriotteen avulla koulutuksen järjestäjä voi tarkistaa, täyttääkö opiskelija tutkinnon turvallisuusedellytykset niin, että hän voi jatkaa opintojaan (531/2017, 82 §). Tämän oppaan luvussa 5 on selvitetty edellä mainitut säännökset ja se, milloin rangaistuksiin tuomitseminen voi mahdollistaa opiskeluoikeuden peruuttamisen, kun kyseessä on alaikäisen suojelutarve, ja millaisia ko. rangaistukset ovat.

Rikosrekisteriote voidaan pyytää opiskelijalta **silloin, kun koulutus on alkanut ja opiskelija on aloittamassa käytännön tehtävät oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä, jossa tehtäviin sisältyy olennaisesti alaikäisen parissa tapahtuvaa työskentelyä**. Rikosrekisteriote voidaan pyytää vain silloin, kun opiskelija tosiasiaassa on aloittamassa alaikäisten parissa työskentelyn. Rikosrekisteriotetta ei voida pyytää sillä perusteella, että opintoihin mahdollisesti jossain vaiheessa saattaa liittyä alaikäisten parissa työskentelyä. Opetushallitus suosittelee, että rikosrekisteriote pyydetään ennen kuin opiskelija aloittaa ensimmäistä kertaa työskentelyn alaikäisten parissa työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä. Rikosrekisteriote pyydetään samaan aikaan kaikilta opiskelijoilta, jotka aloittavat työskentelyn alaikäisten parissa, esimerkiksi koulutussopimuksen. Näin turvataan yksilöiden oikeudenmukainen kohtelu.

5.1. Rikosrekisteriotteen tilaaminen

Koulutuksen järjestäjän tehtäviin kuuluu tiedottaa rikosrekisteriotteen esittämiseen liittyvistä asioista. Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa opiskelijalle selkeästi, milloin, miten, ja kenelle rikosrekisteriote näytetään. Jos opiskelija kieltäytyy rikosrekisteriotteen esittämisestä koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän esittää rikosrekisteriotteen. Opiskelijalle kerrotaan myös tästä asiasta.

Opiskelijan tulee itse pyytää rikosrekisteriote Oikeusrekisterikeskuksesta ja toimittaa se nähtäväksi koulutuksen järjestäjälle. Tämä koskee kaikkia tilanteita. Koulutuksen järjestäjällä ei ole oikeutta pyytää rikosrekisteriotetta suoraan Oikeusrekisterikeskuksesta.

Opiskelijan Oikeusrekisterikeskukselta tilaama rikosrekisteriote opiskelua varten on maksuton. Opiskelija tilaa tarkoitusta varten laaditulla lomakkeella tai sähköisellä hakemuksella, joka löytyy internetistä osoitteesta: <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/asiakaspalvelu/rekisteritottejatodistukset/rikosrekisteri/rikostaustaote.html>

Rikostaustaotteen voi myös tilata tulostamalla Oikeusrekisterikeskuksen sivuilta löytyvän hakemuslomakkeen ja lähettämällä sen Oikeusrekisterikeskukseen.

Hakemuksessa ilmoitetaan tilaajan täydellinen nimi, henkilötunnus (syntymäaika ja -paikka, jos henkilötunnusta ei vielä ole), tilaajan postiosoite ja puhelinnumero, sekä koulutuksen järjestäjä ja tehtävä, jota varten ote tilataan. Hakemukseen lisätään päivämäärä ja allekirjoitus.

Vaikka opiskelija itse tilaa rikosrekisteriotteen, koulutuksen järjestäjän on syytä ohjeistaa opiskelijoita hakemaan sitä oikealla tavalla ja oikeana ajankohtana (vasta opintojen alettua ja vain niiden SORA-tutkintojen yhteydessä, joiden opintoihin liittyy olennaisesti työskentelyä alaikäisten kanssa). Koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava selkeästi opiskelijoille, mihin tarkoitukseen opiskelija hakee rikosrekisteriotetta ja miten pyyntö tehdään. Opiskelijoille kannattaa kertoa myös siitä, mitkä rikokset näkyvät opiskelua varten pyydytyssä rikosrekisteriotteessa.

5.2. Rikosrekisteriotteen esittäminen

Koulutuksen järjestäjällä tulee olla ohjeet siitä, kuka tai ketkä koulutuksen järjestäjän asiantuntijat saavat pyytää opiskelijalta rikosrekisteriotteen, kenelle se näytetään ja miten tieto siitä, että opiskelija on esittänyt rikosrekisteriotteen, dokumentoidaan koulutuksen järjestäjän ylläpitämiin tietoihin. Tarkoituksenmukaista on, että koulutuksen järjestäjä nimeää nämä henkilöt ammattinimikkeen mukaan, ei henkilön nimellä. Rikosrekisteriotteen tietoja voivat saada tietoonsa ja käsitellä vain henkilöt, jotka joko valmistelevat opiskeluoikeuden peruuttamista tai päättävät siitä.

Käytännössä rikosrekisteriotteen esittäminen koulutuksen järjestäjälle voisi toteutua esimerkiksi niin, että opiskelija näyttää rikosrekisteriotteensa koulutuspäällikölle tai vastaavalle, joka merkitsee rikosrekisteriotteen nähdyksi ja kuittaa tiedon päivämäärällä ja omalla nimikirjoituksellaan (esimerkiksi erilliseen opiskelijaluetteloon tai opiskelijahallintorekisterin liitetietoihin). Koska henkilötietolain mukaan arkaluontoisten tietojen (muun muassa rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta kuvaavat tiedot) käsittely on kielletty, tietoja rikosrekisteriotteen sisällöstä ei saa merkitä oppilaitoksen rekistereihin. Ote palautetaan viipymättä opiskelijalle, eikä siitä saa ottaa kopiota.

Mikäli rikosrekisteriote sisältää tiedon rikoksesta, jonka perusteella opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, rikosrekisteriote toimitetaan sille koulutuksen järjestäjän nimeämälle ammattihenkilölle, jonka tehtäviin kuuluu saattaa asia koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätettäväksi. Rikosrekisteriote säilytetään tämän henkilön hallussa siihen saakka, kunnes opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta asiasta on lainvoimainen päätös, tai asia on siirtynyt muutoksenhaun johdosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan käsittelyyn. Rikosrekisteriote säilytetään lukitussa kaapissa, eikä sitä saa näyttää muille kuin niille henkilöille, jotka valmistelevat monijäsenisen toimielimen päätöstä tai jotka ko. toimielimen jäsenenä tai esittelijänä osallistuvat päätöksentekoon mahdollisesta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Mikäli opiskelija ei hae muutosta monijäsenisen toimielimen tekemään päätökseen, rikosrekisteriote palautetaan opiskelijalle heti, kun monijäsenisen toimielimen päätös on saanut lainvoiman. Mikäli opiskelija hakee muutosta päätökseen opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta, rikosrekisteriotetta säilytetään oppilaitoksessa siihen saakka, kunnes se lähetetään muiden asiaan liittyvien asiakirjojen mukana opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalle asian käsittelyä varten.

Arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja säilyttämistä koskevia säännöksiä tulee noudattaa. Niitä on selvitetty tarkemmin tämän oppaan luvussa 9.

5.3. Rikosrekisteriotteen toimittamatta jättäminen

Jos opiskelija kieltäytyy rikosrekisteriotteen toimittamisesta koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän esittää rikosrekisteriotteen (85 §). Opiskelu-oikeuden pidättämisestä päättää koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä voi kuitenkin päättää rehtori. Opiskelu-oikeuden pidättämistä tulee tässä tilanteessa pitää eräänlaisena turvaamistoimenpiteenä, ei kurinpitona.

5.4. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Miten kauan opiskelijan toimittama rikosrekisteriote on voimassa?*

Vastaus: Opiskelijan rikostaustan tarkistamista koskevissa säädöksissä ei ole määritelty rikosrekisteriotteen voimassaoloa eikä myöskään alaikäisten kanssa tehtävien käytännön tehtävien vähimmäispituutta kuten työ- ja virkasuhteita koskevissa säännöksissä. Koulutuksen järjestäjän harkintaan jää, milloin opiskelijaa pyydetään esittämään rikosrekisteriote opiskelu-oikeuden arviointia varten.

Opetushallituksen suositus: Suosituksena on, että rikosrekisteriote pyydetään ennen kuin opiskelija aloittaa käytännön työtehtävät alaikäisten parissa joko työpaikalla tai muissa oppimisympäristöissä. Rikosrekisteriote pyydetään yhtä aikaa kaikilta niiltä opiskelijaryhmän opiskelijoilta, jotka työskentelevät tosiasiallisesti ja olennaisesti alaikäisten kanssa jotain SORA-tutkintoa suorittaessaan. Tällä menettelyllä turvataan myös yksilöiden oikeudenmukainen kohtelu rikosrekisteriotteen pyytämiseksi. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten monta kertaa se pyytää rikosrekisteriotteen tutkintoon johtavan koulutuksen aikana.

Kysymys: *Työnantaja (vanhustyö) on ottanut oppisopimuskoulutukseen työntekijän, joka koulutetaan lähihoitajaksi. Opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa on sovittu, että hän hankkii osaamista lasten kanssa toimimisesta koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa päiväkodissa neljän viikon ajan. Mitkä ovat koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet tai velvollisuudet pyytää opiskelijalta rikosrekisteriote, kun oppisopimustyöpaikka tai päiväkotiki eivät sitä edellytä?*

Vastaus: Oppisopimuksena järjestettävässä koulutuksessa tulee soveltaa lasten parissa työskentelevien rikosrekisteritaustan selvittämistä koskevaa lakia (L504/2002), jonka mukaan työnantajalla on oikeus ja velvollisuus rikostaustan selvittämiseen, jos työhön kuuluu olennaisesti alaikäisten kanssa tehtävää työtä.

Jos opiskelija siirtyy välillä oppisopimuksesta koulutussopimukseen suorittamaan käytännön tehtäviä, hän ei sinä aikana ole työsuhteessa päiväkotiin. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää häntä esittämään rikosrekisteriotteen ennen koulutussopimuksen alkamista. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin hyvissä ajoin ennen koulutussopimuksen alkua tai mielellään jo oppisopimusta solmittaessa tiedottaa oppisopimusopiskelijaa siitä, että häntä pyydetään esittämään rikosrekisteriote, jos koulutukseen sisältyy työskentelyä lasten parissa.

Kysymys: *Tilanne on sama kuin edellä, mutta sillä erotuksella, että oppisopimusopiskelija menee suorittamaan näyttöä päiväkotiin suoraan ilman valmistavaa koulutusta (1 viikko). Mitkä ovat koulutuksen järjestäjän mahdollisuudet tai velvollisuudet pyytää opiskelijalta rikosrekisteriote, kun oppisopimustyöpaikka ei sitä edellytä eikä päiväkotiki edellytä sitä näin lyhyeltä jaksolta?*

Vastaus: Sama kuin edellä.

Kysymys: *Voidaanko rikosrekisteriote pyytää ammatillisen koulutukseen valmentavaan koulutukseen (VALMA) osallistuvilta opiskelijalta silloin, kun opiskelija suorittaa*

koulutuksensa aikana kokonaan jonkin SORA-tutkinnon osan, johon kuuluu olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä?

Vastaus: Tässä tilanteessa toimitaan, kuten kyseessä olevan perustutkinnon yhteydessä toimitaan rikosrekisteriotteen pyytämässä. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen opiskelijaa esittämään rikosrekisteriotteensa koulutuksen järjestäjälle ennen kuin opiskelija aloittaa käytännön työtehtävät jonkin SORA-tutkinnon tutkinnon osassa, johon sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä. Mikäli opiskelijan esittämässä rikosrekisteriotteessa on ammatillisesta koulutuksesta annetuista lain 82 §:n mukainen merkintä rikoksesta, voi koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin peruuttaa opiskeluoikeuden alaikäisen suojelutarpeen perusteella tässä tutkinnon osassa. Opiskelijan opinto-oikeutta ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ei voida peruuttaa. Ennen kuin opiskeluoikeus edellä mainitusta tutkinnon osasta peruutetaan, on koulutuksen järjestäjän selvítettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus suorittaa jokin muu tutkinnon osa ja ohjattava opiskelijaa suorittamaan sellainen tutkinnon osa, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

6. Opiskeluvoikeuden peruuttaminen ja palauttaminen

Opiskeluvoikeus voidaan peruuttaa, kun opiskelija on SORA-tutkintojen opinnoissa **toistuvasti tai vakavasti vaarantanut toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden** ja näin osoittautunut **ilmeisen soveltumattomaksi** toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön työtehtävissä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että opiskelijan puutteellinen tai virheellinen menettely tai piittaamaton suhtautuminen jatkuu huomautuksista huolimatta tai opiskelija laiminlyö olennaisesti työpaikan tai opiskeluun liittyvien käytännön työtehtävien turvallisuusmääräyksiä. On huomattava, ettei yksittäinen huolimattomuudesta aiheutunut vahinko täytä opiskeluvoikeuden peruuttamisen edellytyksiä, ellei teko tai laiminlyönti osoita **ilmeistä soveltumattomuutta** toimia opintoihin liittyvissä käytännön työtehtävissä. Yksittäisen vahingon tai opiskelijan virheellisen toiminnan pitää olla erittäin vakava, että se täyttäisi opiskeluvoikeuden peruuttamisen edellytykset

Opiskeluvoikeus voidaan peruuttaa myös silloin, kun opiskelija ei täytä **terveydentilaltaan tai toimintakyvyltään** säädettyjä opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä SORA-tutkinnoissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijan vakava fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn puute voi vaarantaa turvallisuutta ja estää siten opintoihin kuuluvista käytännön työtehtävistä suoriutumisen.

Terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä esteitä voivat olla esimerkiksi vakavat mielenterveyden ongelmat tai vakava päihderiippuvuus. Vakavilla fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn häiriöillä ei kuitenkaan tarkoiteta esimerkiksi sellaisia mielenterveysongelmia, jotka hoidettuina eivät estä koulutukseen pääsyä ja opintoihin osallistumista. Opiskeluvoikeuden peruuttamisperustetta ei ole myöskään silloin, jos edellä mainittu este voidaan kohtuullisin toimin poistaa. Opiskeluvoikeus voidaan kuitenkin peruuttaa tilanteissa, joissa opiskelija ei olisi voinut tulla valituksi koulutukseen, jos hänen terveydentilaansa koskeva seikka (tässä tapauksessa opiskelijaksi ottamisen este) olisi ollut tiedossa jo hakeutumisen aikana. Tällainen tilanne voi syntyä, jos opiskelija on salannut terveydentilaansa tai toimintakykyänsä liittyviä tietoja opiskelijaksi hakemisen vaiheessa tai hän on sairastunut tai menettänyt toimintakykyään opintojen aikana.

Koulutuksen järjestäjän on hyvä selvittää opiskelijan kanssa myös yksilöllisiä opetusjärjestelyjä ja tarkentaa henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa. Ennen opiskeluvoikeuden peruuttamista koulutuksen järjestäjän on selvitettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Mikäli opiskelijan opiskeluvoikeus joudutaan peruuttamaan terveydentilan tai toimintakyvyn vuoksi, se voidaan myös palauttaa peruuttamisen aiheuttaneiden syiden todistetusti poistuttua (tarkemmin luku 5.6).

Opiskeluvoikeus voidaan peruuttaa myös, jos opiskelija on hakeutumisen yhteydessä **salannut tiedon aiemmasta opiskeluvoikeuden peruuttamis päätöksestä**. Tämä edellyttää kuitenkin, että koulutuksen järjestäjä on hakeutumisen yhteydessä pyytänyt tietoa opiskeluvoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja että hakijan salaama tieto olisi voinut estää hakijan opiskelijaksi ottamisen. Tiedon salaaminen ei automaattisesti merkitse opiskeluvoikeuden peruuttamista, vaan edellyttää koulutuksen järjestäjältä tapauskohtaista harkintaa aiemman peruuttamis päätöksen ja sen perusteluista ilmenevien seikkojen perusteella.

Lisäksi opiskeluvoikeus voidaan peruuttaa, mikäli opiskelijan opintoihin kuuluu **olennaisesti alaikäisen kanssa työskentelyä ja opiskelija on tuomittu rangaistukseen** sukupuolisiveellisyttä loukkaavasta teosta (Rikoslaki L39/1889, 17. luku, 18 §, 18 a § tai 19 §), seksuaalirikoksesta (L39/1889, 20. luku), törkeästä henkeen tai terveyteen kohdistuneesta rikoksesta (L39/1889, 21. luku 1-3 §, 6 §), törkeästä ryöstöstä (39/1889, 31. luku 2 §) tai vähäistä vakavammasta huumausainerikoksesta (L39/1889, 50. luku 1 §, 2 §, 3 §, 4 § ja 4 a §) ja jos peruuttaminen on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi. Opiskeluvoikeus voidaan peruuttaa muiden huumausainerikosten perusteella, paitsi rikoslain (L39/1889) 50 luvun 2 a §:ssä tarkoitettua huumausaineen käyttörikoksen perusteella (vähäinen huumausainerikos). Opiskeluvoikeuden peruuttaminen rikosrekisteriotteen perusteella liittyy alaikäisten henkilökohtaisen koskemattomuuden suojelutarpeeseen. Tässä yhteydessä

tarkasteltavat rikosnimikkeet ovat samat kuin lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (L504/2002).

Rikosrekisteriin merkitään tuomioistuinten ilmoitusten perusteella tiedot ratkaisusta, joiden mukaan henkilö on tuomittu Suomessa ehdottomaan vankeuteen, valvontarangaistukseen, yhdyskuntapalveluun, ehdolliseen vankeuteen, ehdollisen vankeuden ohessa sakkoon, yhdyskuntapalveluun tai valvontaan, nuorisorangaistukseen, nuorisorangaistuksen sijasta sakkoon, viraltapanoon tai jätetty rangaistukseen tuomitsematta. Rikoslain (39/1889) kolmannen luvun (4 §, 1 ja 2 momentti) mukaan rangaistukseen voidaan jättää tuomitsematta, jos rikoksentehtyjä on ollut rikoksen tehdessään alle 15-vuotias tai hänet on jätetty syyntakeettomana tuomitsematta. Rikostuomio ei tarkoita kuitenkaan automaattisesti opiskeluoikeuden peruuttamista, vaan koulutuksen järjestäjän pitää harkita asia aina tapauskohtaisesti. Harkintaan voivat vaikuttaa esimerkiksi tutkinto, tehty rikos, tekoajankohta ja tuomion pituus.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii siitä, että opiskelijoille tiedotetaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen ja palauttamiseen liittyvistä menettelyistä ja oikeudesta hakea muutosta monijäsenisen toimielimen tekemiin päätöksiin. Koulutuksen järjestäjän on syytä määrätä tiedottamisen toimintatavoista SORA-tutkintojen osalta tähän soveltuvassa hallinnollisessa asiakirjassa. Lisäksi opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen yhteydessä opiskelijalle ilmoitetaan, miten ja millä edellytyksillä hän voi hakea opiskeluoikeuden palauttamista.

6.1. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä tiedonsaanti ja yhteistyö

Mitä koulutuksen järjestäjä tulee tehdä, jos se epäilee, että opiskelijalla on opiskeluoikeuden peruuttamiseen oikeuttava este?

Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvät säännökset koskevat vain SORA-tutkintoja. Koulutuksen järjestäjän on syytä arvioida ja ennakoida alakohtaisesti ne työssä ilmenevät tilanteet, joissa potilaan, asiakkaan tai liikenteen turvallisuuteen liittyvät asiat voivat tulla esille. Käytännössä koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia, että työ- ja muut turvallisuusohjeet ovat ajantasaisia ja ne on otettu tutkintokohtaisesti huomioon koulutuksessa jo ennen käytännön työtehtävissä järjestettävää koulutusta. Koulutuksen järjestäjä ohjaa tiedottamisellaan opiskelijaa pohtimaan alansa turvallisuusnäkökohtia.

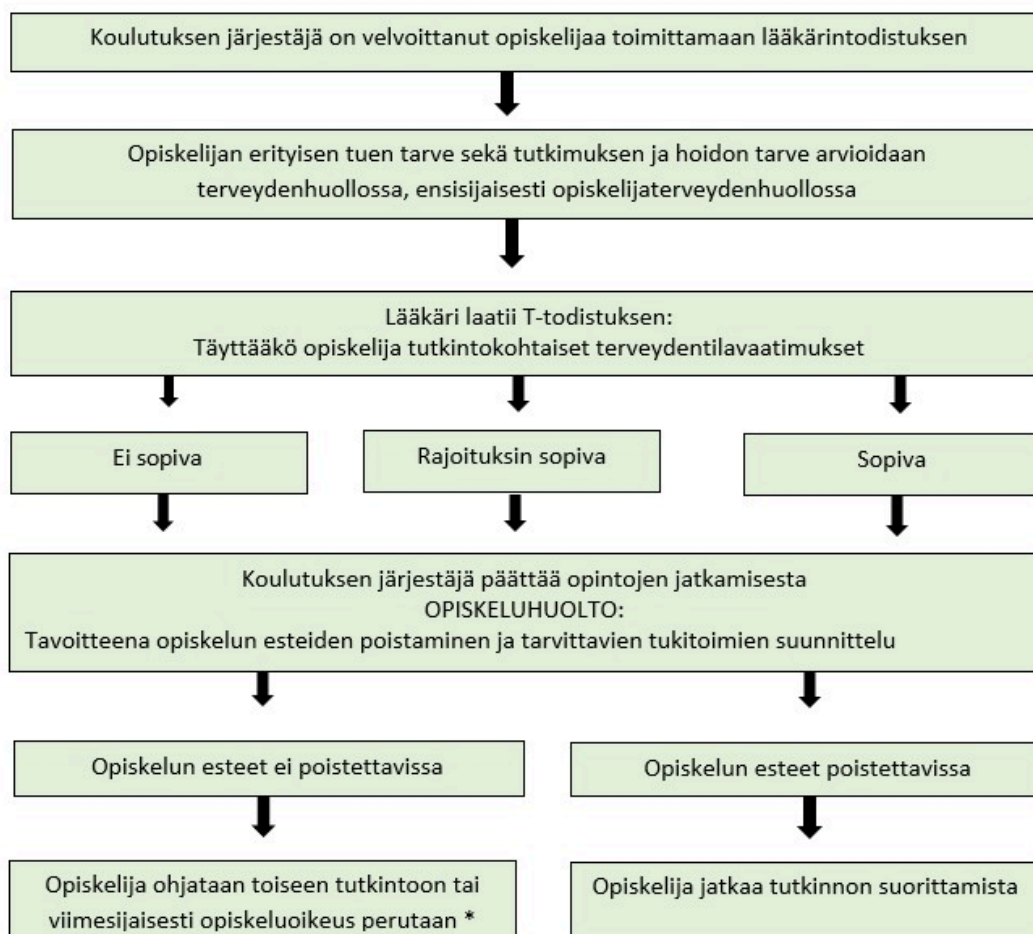
Jos opiskelija sairastuu vakavasti opintojen aikana, tai jos tulee esille opiskelukykyä heikentäviä terveydellisiä seikkoja, on opiskelija ohjattava tarpeellisten palvelujen piiriin, kuten opiskeluterveydenhuoltoon opiskelukuntoisuuden arvioimiseksi sekä tarvittavien tukitoimien ja hoidon suunnittelemiseksi ja järjestämiseksi. Opiskelija voi olla pois koulutuksesta sairausloman vuoksi. Terveydentilan tai toimintakyvyn muuttumisesta koulutuksen aikana aiheutuvat käytännön ongelmat ratkaistaan aina **ensisijaisesti** opiskelijalle sopivilla yksilöllisillä opetusjärjestelyillä ja tukemalla opiskelijaa muulla tavalla.

Terveydentilasta tai toimintakyvystä joutuva opiskeluoikeuden peruuttamispäätös edellyttää tarvittavan asiantuntijaselvityksen saamista, eikä sitä tule tehdä ilman terveydenhuollon arviota. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on kuitenkin mahdollista SORA-tutkinnoissa silloin, kun alan opintoihin liittyviin tehtäviin sisältyy alaikäisten turvallisuutta tai potilas- tai asiakasturvallisuutta tai liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia eivätkä ohjaus, apuvälineet ja muut tukitoimet riitä turvallisuutta vaarantavien esteiden poistamiseen ja tilanteen ratkaisemiseen. Opiskeluoikeuden peruuttaminen on aina **viimesijainen** keino.

Jos opiskelijalla epäillään olevan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este, joka voisi olla opiskeluoikeuden peruuttamisen perusteena, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan menemään osoittamansa laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Opiskeluterveydenhuollon asiantuntijat päättävät tutkimuksista ja selvityksistä, jotka katsotaan välttämättömiksi opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämisessä.

Jos opiskelija on määrätty terveydentilaa tai toimintakykyä selvittäviin tutkimuksiin, koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada kirjallinen lääkärinlausunto. Siitä tulee ilmetä tarkastuksen tai tutkimuksen perusteella laadittu arvio opiskelijan toimintakyvyn nykytilanteesta verrattuna kyseisen tutkinnon edellyttämiin terveydentilavaatimuksiin. Lausunnossa on oltava, mikäli mahdollista, myös arvio siitä, voidaanko opiskelun estettä poistaa, miten se tapahtuisi ja miten pitkään esteen poistuminen veisi aikaa. Koulutuksen järjestäjän on esitettävä lausuntopyynnössään, mitä tarkoitusta varten lausuntoa pyydetään. Koulutuksen järjestäjän on suositeltavaa selvittää lausuntopyynnössään myös esimerkein tutkintoon kuuluvia käytännön tilanteita, jotka opiskelijan pitäisi pystyä suorittamaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten mukaisesti. Pyyntöön on tärkeätä liittää Opetushallituksen määräyksen (OPH-5-2018) mukaiset tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset siitä SORA-tutkinnosta, jota opiskelija on suorittamassa.

Myös sosiaali- ja terveysministeriö on antanut oppaassaan SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2) ohjeita terveydenhuollon henkilöstölle opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvistä edellytyksistä, lääkärin lausunnosta opiskelukyvystä, päätöksenteosta opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja terveydenhuollon toimista opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen. Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on terveydenhuollossa varmistettava hoidon toteutuminen. Opiskelijan oikeus opiskeluterveydenhuollon palveluihin päättyy kunnallisessa opiskeluterveydenhuollossa opintojen loppuessa. Tällöin on syytä tehdä selkeä hoidon jatkosuunnitelma. Lisäksi etsivä nuorisotyö tukee alle 29-vuotiaita nuoria ja nuoria aikuisia, jotka ovat jäämässä tai jääneet koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. Myös TE-palvelut auttavat työnhaussa ja järjestävät koulutusneuvontaa ja ammatinvalinnan ohjausta.

* Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus peruutetaan terveydellisistä syistä, on terveydenhuollon huolehdittava mahdollisesta jatkohoidon suunnittelusta erityisesti silloin, jos opiskelijan kontakti hoitavaan tahoon päättyy opiskeluoikeuden peruuntuessa.

Kuva 1. *Opiskeluoikeuden peruuttamisprosessin kuvaus mukaellen. (Lähde: SORA-LAINSÄÄDÄNNÖN TOIMEENPANO TERVEYDENHUOLLOSSA Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2015:2.)*

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) ei ota kantaa lausuntoa antavan lääkärin koulutustaustaan tai erikoisalaan, mutta joidenkin SORA-tutkintojen terveydentila- ja toimintakykyvaatimusten yhteydessä opiskelijan tilanteen arviointiin voidaan tarvita erikoislääkäriä (mm. psyykkiset sairaudet, silmäsairaudet, ihosairaudet). Esimerkiksi merenkulkualalla on omat asiantuntijalääkäriinsä, jotka tutkivat opiskelijan terveydellisen soveltuvuuden alalle.

Tekniikan ja liikenteen sekä luonnonvara- ja ympäristöalan tutkinnoissa otetaan huomioon kunkin alan lainsäädännön erityispiirteet, kun selvitetään opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamiseen oikeuttavia terveyteen ja toimintakykyyn liittyviä syitä. Esimerkiksi ajokorttilaissa (386/2011) määrätään, että terveydentilalausunnon pitää olla joissakin tapauksissa erikoislääkärin antama, jotta se oikeuttaa ajokortin saamisen. Kyseisillä aloilla on käytössä myös terveysvaatimusryhmät I ja II erilaisiin kuljetusalan tutkintoihin.

Opiskeluoikeuden arviointia varten saatetaan tarvita myös jonkin muun asiantuntijan kuin lääkärin antama selvitys. Esimerkiksi fysioterapeutin, psykologin ja toimintaterapeutin lausunnot ovat laillistettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden antamia (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994, Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994). Epäselvissä tilanteissa erityyppöisuuden arviointi tulee jättää Liikenteen turvallisuusviraston päätettäväksi (Laki laivaväen lääkärintarkastuksista 1171/2010).

Koulutuksen järjestäjä vastaa opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi tehtyjen tarkastusten ja tutkimusten aiheuttamista kustannuksista.

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan säädelyissä tutkinnoissa, esim. sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto, hierojan ammattitutkinto (1.1.2019 alkaen hieronnan ammattitutkinto), koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ilmoittaa vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelystä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto Valviralle. Ilmoitus on merkityksellinen, koska opiskelijakin voi toimia ammattihenkilön sijaisena työelämässä ja silloin Valviran tehtävä on valvoa ammatinharjoittamiseen liittyviä seikkoja. Säännöstä voidaan tulkita siten, että asian vireilläoloaika alkaa, kun sitä koskeva kokouskutsu ja esityslista on toimitettu koulutuksen järjestäjän monijäseniselle toimielimelle. Asia ei siis ole vireillä vielä siinä vaiheessa, kun haetaan tai odotetaan opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyviä selvityksiä esimerkiksi opiskelijan terveydentilasta tai rikosrekisteriotetta.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaa toimittamaan opiskeluoikeuden arviointia varten myös **rikosrekisteriotteen**, jos opintoihin sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä. Rikosrekisteriotteen toimittamiseen liittyvät vaiheet on kuvattu tarkemmin tämän oppaan luvussa 4. Lisäksi koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä tai oppilaitokselta (ks. oppaan luku 3.4.2 tiedonsaannista) opiskeluoikeuden arviointia varten välttämättömät **tiedot, jotka koskevat aikaisempaa opiskeluoikeuden peruuttamispäätöstä** ja sen perusteluita, sekä tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä, jos opiskelija on hakenut oppilaitokseen siirto-opiskelijana.

6.2. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien tietojen käsittely

Koulutuksen järjestäjä ottaa huomioon opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvien tietojen käsittelyssä, dokumentoinnissa ja säilyttämisessä salassa pidettävien tietojen käsittelystä annetut säädökset ja määräykset. Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä ohjeessaan, kenen tai keiden ammattihenkilöiden tehtäviin kuuluu pyytää edellä

mainittuja tietoja joko opiskelijalta tai toiselta koulutuksen järjestäjältä. Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää, miten, milloin ja keneltä kyseisiä tietoja pyydetään ja miten tiedot toimitetaan ja kenelle koulutuksen järjestäjän edustajalle ne esitetään.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota myös tiedon antamista ja saantia koskeviin säännöksiin (531/2017, 109 §), joiden mukaan tiedon haltijalla on **oikeus salassapitosäännösten estämättä** antaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja eri henkilöille. Säännöksissä selvennetään, kenelle mitään tietoja voidaan antaa. Niiden mukaan esimerkiksi koulutuksen järjestäjän johdolla ja opinto-ohjauksesta vastaavilla henkilöillä on keskenään hieman erilaiset oikeudet saada tietoja opiskelijan terveydentilasta ja toimintakyvystä. Näissä säännöksissä tarkoitettuun toimintaan sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jonka 29 §:n kohdassa 1 todetaan, että viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty.

Rikosrekisteriotteen nähtäväksi toimittamiseen liittyvät asiat on esitetty tämän oppaan luvussa 4 ja huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämistä koskevat asiat luvussa 7.

6.3. Opiskelijan kieltäytyminen terveydentilan tai toimintakyvyn selvityksistä

Jos opiskelija kieltäytyy lääkärintarkastuksesta ja terveydentilan tai toimintakyvyn selvityksistä tai rikosrekisteriotteen toimittamisesta koulutuksen järjestäjän määräämässä kohtuullisessa ajassa, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tutkimuksiin tai toimittamaan rikosrekisteriotteen. Koulutuksen järjestäjä ottaa kohtuullista aikaa määrittäessään huomioon paikalliset olosuhteet (esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon palvelujen saantimahdollisuudet, välimatkat, kulkuyhteydet, saattaja).

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin (ks. luku 6) päättää opiskeluoikeuden pidättämisestä. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. Tehdessään päätöksen opiskeluoikeuden pidättämisestä monijäseninen toimielin tai rehtori päättää myös opiskelusta pidättämisen alkamisajankohdasta. Opiskeluoikeuden pidättäminen voidaan panna täytäntöön välittömästi siitä mahdollisesti tehdystä valituksesta huolimatta, ellei opiskelijoiden oikeusturvautakunta toisin määrää (531/2017, 115 §). Opiskeluoikeuden pidättämistä voidaan pitää tarpeellisenä turvaamistoimenpiteenä, kunnes asiaa koskevat tiedot saadaan.

6.4. Opiskelijan ohjaus opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvissä asioissa

Opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn muuttuminen ei saa keskeyttää opiskelijan koulutusta tai johtaa harkitsemattomaan tutkinnon vaihtoon. Opiskelijan asiat ratkaistaan **ensisijaisesti** opiskelijalle sopivilla **yksilöllisillä opetus- ja ohjausjärjestelyillä** ja päivittämällä henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa. **Opinto-ohjauksen** järjestämisen tavoitteina on edistää koulutuksellista tasa-arvoa, lisätä opiskelijoiden hyvinvointia ja edistää opiskelijan hakeutumista itselleen soveltuvaan koulutukseen myös niissä tilanteissa, jolloin opiskelijan toimintakyky tai terveydentila on olennaisesti muuttunut. Koulutuksen järjestäjä antaa ammatillisen tutkinnon opiskelijalle riittävästi tietoa paitsi tutkinnon osista myös niiden suorittamista edistävästä opinto-ohjauksen sekä opiskeluhuollon tuki- ja ohjausjärjestelyistä, kuten opiskeluterveydenhuolto-, psykologi- ja kuraattoripalveluista.

Koulutuksen järjestäjä **tekee yhteistyötä** muiden toimijoiden kanssa ja **selvittää opiskelijan tilanteen, jotta tämän opinnot sujuisivat**. Alaikäisten opiskelijoiden kohdalla koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä myös huoltajien kanssa. Näissä tilanteissa koulutuksen

järjestäjän, opiskeluhuollon, sosiaalitoimen, nuorisotoimen, työ- ja poliisihallinnon sekä tarvittaessa myös työpaikkojen työterveyshuollon kanssa tehtävä yhteistyö on välttämätöntä.

Tarvittaessa koulutuksen järjestäjä selvittää yhdessä opiskelijan, tämän huoltajan ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa opiskelijan mahdollisuuden hakeutua muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Esimerkiksi kuljetusalan ammateissa on käytössä terveysvaatimusryhmät I ja II erilaisiin tutkintoihin. Vaikka opiskelija ei täytä terveysvaatimusryhmän II kriteerejä, hän saattaa terveytensä puolesta soveltua opiskelemaan tutkintoa, jossa vaaditaan terveysvaatimusryhmän I mukaista terveyttä ja toimintakykyä.

Opiskelijan kanssa voidaan sopia myös siitä, että opiskelija siirtyy koulutuksen järjestäjän tarjoamaan muuhun koulutukseen, tai ohjataan toisen koulutuksen järjestäjän järjestämään hänelle sopivaan koulutukseen jatkuvan haun tai siirron kautta. Siirron edellytyksenä on, että opiskelija täyttää opiskelijaksi ottamisen edellytykset ja hänellä on mahdollisuus saavuttaa toisen tutkinnon osaamistavoitteet ja ammattitaitovaatimukset. Opiskelija hakeutuu uuteen koulutukseen, ja häneen sovelletaan koulutuksen järjestäjän päättämiä opiskelijaksi ottamisen perusteita (esim. tarvittaessa pääsy- tai soveltuvuuskoee). Opiskelijalle tarjotaan opinto-ohjausta, mutta hänellä ei ole uuteen opiskelupaikkaan automaattista subjektiivista oikeutta, jolla hän ohittaisi muut opiskelijaksi hakijat. Opiskelija ei saa kuitenkaan jäädä opiskeluoikeuden peruuttamisen yhteydessä ilman tulevaisuuteen liittyviä vaihtoehtoja, esimerkiksi opiskelukyvyyn osalta jatkohoitosuunnitelmaa tai ohjausta opiskelukykyä edistävään kuntouttavaan toimintaan.

Jos opiskelija ohjataan suorittamaan saman koulutuksen järjestäjän tarjoamaa toista tutkintoa, siirto ei edellytä aiemman opiskeluoikeuden peruuttamista. Asiaa ei ole myöskään tarpeellista käsitellä koulutuksen järjestäjän asettamassa monijäsenisessä toimielimessä. Jos opiskelija antaa suostumuksensa toiseen tutkintoon johtavaan koulutukseen siirrosta, tulee koulutuksen järjestäjän kuitenkin tehdä siirrosta opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava päätös.

6.5. Päätöksenteko opiskeluoikeuden peruuttamisessa

Ennen opiskeluoikeuden peruuttamispäätöksen tekemistä koulutuksen järjestäjän on tehtävä asiasta tarpeellinen asiantuntijaselvitys sekä varattava opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluksi asiassa. Mikäli opiskelijan siirtyminen toiseen koulutukseen tai muut opiskelijan opiskelua tukevat toimenpiteet eivät ole mahdollisia ja päädytään opiskeluoikeuden peruuttamiseen, päätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin (luku 6).

Opiskelijalle tulee hallintolain mukaan antaa opiskeluoikeuden peruuttamisesta tehty päätös (434/2003, 60 §). Päätöksen mukana toimitetaan ohjeet muutoksenhausta. Samalla opiskelijaa informoidaan myös siitä, miten hän voi niin halutessaan hakea opiskeluoikeuden palauttamista (tarkemmin luvussa 5.6) koulutuksen järjestäjän monijäseniseltä toimielimeltä. Samalla kun päätetään opiskeluoikeuden peruuttamisesta, on päätettävä opiskeluoikeuden peruuttamisen alkamisajankohdasta. Päätös voidaan panna täytäntöön heti huolimatta siitä mahdollisesti tehdystä valituksesta huolimatta, jollei opiskelijoiden oikeusturvalautakunta toisin määrää (531/2017, 115 §).

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaan päätökseen voi hakea muutosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Mahdollinen opiskelijan valitus asiasta käsitellään kiireellisenä. Opiskelijoiden oikeusturvalautakunta voi myös kieltää peruuttamispäätöksen täytäntöönpanon opiskelijan pyynnön perusteella tai omasta aloitteestaan.

Jotta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira voi hoitaa sille säädettyjä tehtäviä, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus antaa sille välttämättömät tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista tai muuhun koulutukseen siirtämistä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Tämä tarkoittaa ammatillisessa koulutuksessa erityisesti nimikesuojattuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä, kuten lähihoitajaa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa ja koulutettua hierojaa hierojan/

hieronnassa ammattitutkinnossa. Mikäli henkilö on jo aikaisemmalta koulutustaustaltaan terveydenhuollon ammattihenkilö, ja hän opiskelee jossain SORA-tutkinnossa, myös hänen kohdallaan on potilasturvallisuuden vuoksi syytä ottaa huomioon edellä mainittu asia, vaikka itse suoritettava tutkinto (esimerkiksi immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto) ei kuuluisikaan Valvirassa rekisteröitäviin tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjä voi saada tiedot terveydenhuollon ammattihenkilöistä Terhikistä (Terveydenhuollon ammattihenkilöiden rekisteri).

Opiskelijan opinnot eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti, vaan ensin koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, voiko opiskelija opiskella yksilöllisin opiskelujärjestelyin. Mikäli turvallisuutta vaarantava este on olemassa, opiskelijan tulee käyttää tarpeen mukaisia yksilöllisiä keinoja, esimerkiksi näköä korjaavia apuvälineitä. Lääkehoitoa, siihen sisältyvää lääkematematiikkaa eikä potilas- ja asiakasturvallisuusvaatimuksiin liittyvää osaamisen arviointia ei voida mukauttaa ollenkaan, eikä näistä voi poiketa (Opetushallituksen määräys OPH-2629-2017). Mikäli osaamisen arviointia joudutaan mukauttamaan, opiskelija voi saada todistuksen osaamisesta ja mahdollisista tutkinnon osista, mutta hän ei saa sellaista tutkintotodistusta, joka vaaditaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammatinharjoittamisoikeuteen. Opiskelijalle tulee tiedottaa siitä, millä tavalla tutkintotodistuksen puuttuminen vaikuttaa hänen työllistymiseensä ja jatko-opintoihin. Viime kädessä Valvira päättää ammatinharjoittamisoikeuden myöntämisestä.

Jos opiskelijan terveys tai toimintakyky aiheuttaa turvallisuusriskin (opiskelijan oma turvallisuus, potilaan tai asiakkaan turvallisuus) eikä riskiä voida estää yksilöllisin ohjaus- tai tukitoimin tai apuvälineillä, voidaan päätyä opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Tätä ennen opiskelijaa ohjataan kuitenkin löytämään tutkinto, jonka terveydelliset tai toimintakyvyn edellytykset hän täyttää. Jos sopivaa tutkintoa ei löydy samalta koulutuksen järjestäjältä, tulee selvittää voidaanko opiskelijalle löytää sopiva tutkinto toiselta koulutuksen järjestäjältä.

Ellei opiskelijalle kuitenkaan löydy koulutusta, jota hän on halukas opiskelemaan ja jonka terveydelliset edellytykset hän täyttää, opiskeluoikeuden peruuttaminen laitetaan vireille. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista kootaan tarvittava asiantuntijatieto sekä varataan opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle tilaisuus tulla kuulluiksi. Kun kyseessä on sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa paitsi vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelystä, myös siihen liittyvästä päätöksestä, kuten opiskelijan siirtymisestä toiseen koulutukseen tai nykyisestä opiskeluoikeudesta luopumisesta perusteluineen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle Valviralle. Ilmoitus tulee tehdä kirjallisesti.

6.6. Opiskeluoikeuden palauttaminen

Opiskelijalla on mahdollisuus hakea vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella opiskeluoikeuden palauttamista koulutuksen järjestäjän asettamalta monijäseniseltä toimielimeltä, jos opiskeluoikeus on peruutettu terveydentilaa tai toimintakykyä koskevan syyn vuoksi. Palauttamisen hakemiselle ei ole määräaikaa.

Opiskeluoikeuden palauttamisen edellytyksenä on, että hakija osoittaa terveydentilaansa tai toimintakykyänsä liittyvin terveydenhuollon asiantuntijalausunnoin, että opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet syyt ovat poistuneet. Opiskelijan tulee toimittaa terveydentilaansa koskevat lausunnot hakemuksensa liitteinä. Opiskelijan tulisi sisällyttää hakemukseensa tiedot ainakin seuraavista asioista: milloin opiskeluoikeus on peruutettu ja mistä syystä (mahdollinen kopio päätöksestä), selvitys lausuntoineen terveydentilan tai toimintakyvyn muuttumisesta ja nykyisestä tilasta sekä perustelut sille, miksi opiskeluoikeus pitäisi palauttaa.

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin palauttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, mikäli siihen on riittävät perusteet (kuvattu edellä). Jos opiskelijan opiskeluoikeus palautetaan, koulutuksen järjestäjän on syytä tiedottaa asiasta myös opiskeluterveydenhuollolle, alaikäisen opiskelijan huoltajille sekä muille yhteistyötaidoille, jotka olivat mukana opiskeluoikeuden peruuttamisessa. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus antaa myös Valviralle tieto sen toimialaan kuuluvien tutkintojen osalta opiskeluoikeuden palauttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Ilmoitus tästä tehdään kirjallisesti Valviralle.

Opiskelija voi hakea opiskeluoikeuden peruuttamista tai palauttamista koskevaan päätökseen muutosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

6.7. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Kuljetusalan ammattitutkintoa suorittavalla opiskelijalla todetaan kesken opintojen jokin ajoterveyteen vaikuttavista sairauksista (esimerkiksi sydänsairaus). Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia tässä tilanteessa?*

Vastaus: Kuljetusalan ammattitutkinto on SORA-tutkinto. Mikäli on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvää opiskelun estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan osoittamansa terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkärin) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa määritetään opiskelijan terveydentila ja toimintakyky. Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä tai toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla ja suorittaa kyseistä tutkintoa. Koulutuksen järjestäjä pyytää lääkäriltä lausunnon, jossa opiskelijan terveyteen liittyvät tekijät esitetään ja yksilöidään nimenomaan tietyn tutkinnon opiskeluoikeuden arviointia varten.

Ajokorttilaissa (386/2011, 17-18 §) todetaan, että henkilöllä ei voi olla sellaista ajokorttidirektiivin liitteessä III mainittua vikaa, sairautta tai vammaa, joka olennaisesti heikentää hänen kykyään toimia ajoneuvon kuljettajana. Liikenteen turvallisuusvirasto alla on oikeus antaa tarkempia määräyksiä näistä terveysvaatimuksista. Ajokorttidirektiivissä (2006/126/EY) todetaan, että ryhmässä 1 ajokortti voidaan myöntää hakijalle, jolla on ajoterveyteen vaikuttava sairaus, asiantuntijalääkärin ja säännöllisten uusintatarkastusten perusteella. Ryhmässä 2 ajokortin voi poikkeustapauksissa myöntää henkilölle, jolla on ajoterveyteen vaikuttavaa sairaus asiantuntijalääkärin ja säännöllisten uusintatarkastusten perusteella.

Ellei opiskelijalla ole terveydellisiä edellytyksiä suorittaa tutkintoa, hänen opintonsa eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti. Koulutuksen järjestäjä selvittää ensin, voiko opiskelija opiskella jotain muuta koulutuksen järjestäjän järjestämää tutkintoa, jonka terveydelliset edellytykset hän täyttää. Ellei tällaista ole tarjolla ja opiskelijan terveys tai toimintakyky voi aiheuttaa liikenteen turvallisuusriskin, eikä näitä riskejä voida estää yksilöllisellä ohjauksella esimerkiksi jonkin muun koulutuksen järjestäjän tarjoamalla koulutuksella tai muilla tukitoimilla, voidaan päätyä opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle (mikä ei tässä esimerkissä toteudu) on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvät päätökset ovat aina yksilöllisiä ratkaisuja.

Kysymys: *Heikosti näkevä lähihoitajaopiskelija vetää injektoitavaa lääkettä ruiskuun epätarkasti? Mitä koulutuksen järjestäjän tulisi tehdä?*

Vastaus: Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja, kuuluu SORA-tutkintoihin. Koulutuksen järjestäjän tulee saada selkeä kuvaus opiskelijan toiminnasta ko. työtilanteesta ja siitä, miten potilas- tai asiakasturvallisuuden nähdään vaarantuvan. Silloin, kun on perusteltua aihetta epäillä opiskelijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvää opiskelun estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan osoittamansa terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkärin) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joilla selvitetään opiskelijan terveydentilaa tai toimintakykyä. Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä tai toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla ja suorittaa kyseistä tutkintoa. Koulutuksen järjestäjä pyytää lääkäriltä lausunnon, jossa opiskelijan terveyteen liittyvät tekijät esitetään ja yksilöidään nimenomaan tietyn tutkinnon opiskeluoikeuden arviointia varten.

Kysymys: *Opiskelija menestyy teoreettisesti hyvin kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa suorittaessaan, mutta on työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa tutkinnon ammattitaitovaatimukseen liittyvissä käytännön vuorovaikutustilanteissa lähes vuorovaikutustaidoton ja aloitekyvytön niin, ettei hänen vastuulleen voi jättää yhtään asiakasta. Tilanne ei muutu, vaikka opiskelijan kanssa keskustellaan asiasta. Miten koulutuksen järjestäjän tai työpaikkaohjaajan tulisi menetellä?*

Vastaus: Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto kuuluu SORA-tutkintoihin. Työpaikkaohjaajan on syytä ottaa yhteyttä koulutussopimukseen perustuvasta koulutuksesta vastaavaan opettajaan. Työpaikkaohjaajan ja vastaavan opettajan pitää tässä vaiheessa keskustella opiskelijan toimintaan liittyvistä puutteista sekä ohjauksen ja tuen tarpeista. Opiskelijan toiminnassa havaitut turvallisuutta vaarantavat tilanteet tulee yksilöidä. Opiskelijan tulee saavuttaa tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset vähintään tyydyttävän (T1) kriteerien tasolla, jotta suoritus olisi hyväksytty. Opiskelijalle pitää tarjota osaamisen hankkimiselle lisää aikaa, työvaltaista oppimista, lisäohjausta tai muita yksilöllisiä tukitoimia.

Mikäli epäillään opiskelijan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvää estettä, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydenhuollon ammattihenkilön (lääkäri) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa todetaan opiskelijan terveydentila. Jos opiskelijan tilanne edellä mainitun asiantuntijaselvityksen jälkeenkin muodostaa turvallisuusriskin kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon kuuluvassa työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa, on koulutuksen järjestäjän syytä ohjata opiskelija johonkin hänelle paremmin soveltuvaan tutkintoon. Mikäli tällainen löytyy ja opiskelija suostuu siirtoon, riittää suostumus siirtoon ja sitä koskeva opiskelijaksi ottamispäätöstä vastaava päätös. Opiskeluoikeuden peruuttamiseen ei tällöin tarvitse ryhtyä. Muussa tapauksessa koulutuksen järjestäjän tulee laittaa opiskeluoikeuden peruuttaminen vireille. Opiskelijalle ja alaikäisen huoltajalle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi asiasta ennen opiskeluoikeuden peruuttamista.

Kysymys: *Miten menetellään, jos lääkärintodistuksen mukaan opiskelijan terveys on riittävä, mutta opiskelijan työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana ilmenee terveydellisiä rajoituksia niin paljon, ettei hän pysty suoriutumaan käytännön työtehtävistä?*

Vastaus: Kyseessä on ilmeisesti jokin SORA-tutkinto, koska lääkärintodistus on pyydetty ja esitetty. Ensin tulee yksilöidä mahdolliset opiskelijan toiminnassa ilmenneet puutteet ja selvittää, millaisia turvallisuusriskejä niistä mahdollisesti aiheutuu. Opiskelijan toimintaa käytännön työtehtävissä tulee tarkastella tutkinnon perusteissa määrättyjen ammattitaitovaatimusten täyttymisen näkökulmasta niin, että opiskelija saavuttaa arviointikriteerit vähintään tyydyttävästi, jotta hän voisi jatkaa opintojaan ja suorittaa tutkinnon. Ellei opiskelijan suoritus täytä ammattitaitovaatimuksia käytännön työtehtävissä, opiskelijalle voidaan tarjota lisää aikaa osaamisen hankkimiseen, mahdollisesti työvaltaista oppimista ja muita yksilöllisiä tukitoimia ja lisäohjausta. Joissain tilanteissa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 64 §:n mukainen arvioinnin mukauttaminen ja 66 §:n mukainen ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista poikkeaminen ovat mahdollisia ottaen kuitenkin huomioon eräiden perustutkintojen perusteiden määräyksissä olevat mukauttamista ja poikkeamista koskevat rajoitukset. Sovitut tukitoimet tai mahdollinen arvioinnin mukauttaminen tai ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista poikkeamaan kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan.

SORA-tutkinnoissa koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan menemään terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, joissa todetaan opiskelijan terveydentila ja joiden perusteella opiskeluoikeuden arviointia on mahdollista tehdä. Tämä on mahdollista esimerkiksi silloin, kun opiskelijan terveydentila tai toimintakyky on muuttunut opiskelun aikana. Opiskeluoikeuden peruuttaminen voi olla mahdollista turvallisuuden vaarantumisen perusteella.

Kysymys: *Koulutuksen järjestäjälle on selvinnyt, että lähihoitajaopiskelija on jäänyt kiinni vanhukselta varastamisesta työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana. Opiskelija on tunnustanut tekonsa. Onko tämän asian esille tuleminen sellainen este, että opiskelija ei voi jatkaa opiskelua?*

Vastaus: Kyseessä on SORA-tutkinto. Varastaminen on rikos, josta voi seurata rikosoikeudellisia toimenpiteitä. Poliisi tekee tutkinnan, ja asia voi edetä syyttäjän syyteharkintaan. Tämänkaltaisen lähihoitajaopiskelijan toiminta on myös vastoin ammattieettisiä periaatteita. Opiskelijan työpaikalla järjestettävä koulutus keskeytetään. Opiskelija voi muuten jatkaa opintojaan rikostutkinnan aikana, sillä ammatillisessa koulutuksessa opiskelijaa ei voida pidättää opiskelusta rikostutkinnan ajaksi. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle samasta syystä saa määrätä kurinpitörangaistusta. Opiskelija voidaan kuitenkin erottaa määrääjäksi tai erottaa

opiskelija-asuntolasta määrääjäksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi, jos se opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella on perusteltua (531/2017, 88 §). Muutoin koulutuksen järjestäjän kurinpitotoimena on kirjallinen varoitus.

Kysymys: Kuljetusalan ammattitutkinnon opiskelija ajaa alkoholin vaikutuksen alaisena vapaa-ajallaan kolarin, jossa kuolee ja loukkaantuu ihmisiä. Mitkä ovat käytännön seuraamukset opiskelun kannalta?

Vastaus: Liikenneonnettomuus on sattunut opiskelijan vapaa-ajalla. Opiskelija saa toiminnastaan rikosoikeudellisen tuomion, joten koulutuksen järjestäjä ei voi ryhtyä kurinpitotoimiin. Koulutuksen järjestäjän tulee tällaisessa tilanteessa suunnitella yksilöllisesti opiskelijan opinnot, ja näissä tilanteissa opiskelijan henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) päivitetään niin, että opintojen eteneminen mahdollistuu. Jos opiskelijalla oli jo ajokortti, poliisi voi määrätä hänet ajokieltoon, jolloin hän ei voi suorittaa käytännön opintoja.

Kyseisellä tapahtumalla ei ole kuitenkaan vaikutuksia opiskeluoikeuteen, ellei opiskelijalla ole esimerkiksi vakava toimintakykyyn vaikuttava päihderiippuvuus, joka voi olla perusteena opiskeluoikeuden peruuttamiseen terveydentilan ja toimintakyvyn perusteella SORA-tutkinnoissa. Jos opiskelijalla todetaan päihderiippuvuus, hänet tulee koulutuksen järjestäjän kirjallisten toimintaohjeiden mukaisesti ohjata hoitoon ja opiskeluhuollon palveluihin.

Kysymys: Opiskelijaksi hakija on saanut huumetuomion viisi vuotta sitten. Onko hän ikuisesti soveltumaton opiskelemaan tiettyjä SORA-tutkintoja?

Vastaus: Viisi vuotta vanha huumetuomio ei pitäisi olla tiedossa koulutuksen järjestäjällä valintahetkellä, ellei opiskelijaksi hakija sitä itse oma-aloitteisesti kerro. Koulutuksen järjestäjä ei saa kysyä asiaa opiskelijaksi hakijalta eikä pyytää siihen liittyvää rikosrekisteriotetta tai velvoittaa opiskelijaksi hakijaa menemään huumausainetestaukseen. Vanha huumetuomio ei myöskään saa vaikuttaa opiskelijaksi ottamiseen, vaan sen tulee perustua valintahetken tietoon opiskelijaksi hakijan tilanteesta ja soveltuvuudesta.

Koulutuksen järjestäjä voi pyytää nähtäväkseen rikosrekisteriotteen, kun opiskelija on jo aloittanut opinnot ja vain silloin, kun opiskelijan opintoihin sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä.

Kysymys: Miten opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvä päätöksen valmistelu etenee vireillepanosta päätökseen? Miten opiskeluoikeuden peruuttamisprosessi etenee?

Vastaus: SORA-tutkinnoissa opiskeluoikeuden peruuttamisprosessin käynnistämisessä on koulutuksen järjestäjällä käytettävissä seuraavat mahdollisuudet:

1. Mikäli on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on joku terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn määrittämiseksi osoittamansa lääkärin (tai muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön) suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Terveydenhuollon henkilöstö päättää tarvittavista tutkimuksista ja koulutuksen järjestäjä maksaa niistä aiheutuvat kustannukset.
2. Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada toiselta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta opiskeluoikeuden arviointia varten tiedot mahdollisesta aikaisemmasta opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamisesta.
3. Koulutuksen järjestäjä voi pyytää opiskelijaa esittämään rikosrekisteriotteen, mikäli kyseessä tutkinto, jonka opintoihin sisältyy olennaisesti työskentelyä alaikäisten parissa.

Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, kenen tehtäviin kuuluu pyytää ja käsitellä edellä mainittuja tietoja. Esimerkiksi opiskelijalta tai toiselta koulutuksen järjestäjältä saatuja tietoja voi käsitellä vain henkilö, joka joko valmistelee opiskeluoikeuden peruuttamista tai päättää siitä. Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää, milloin ja miten kyseiset todistukset toimitetaan koulutuksen järjestäjän osoittamille henkilöille. Koulutuksen

järjestäjällä on hyvä olla pyyntöä varten tiedote, jossa selvitetään lyhyesti, mihin todistuksen esittämispyyntö perustuu ja mitä seuraa, ellei opiskelija toimita todistusta tietyssä määräajassa nähtäväksi. On huomattava, että koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus selvittää SORA-tutkintojen (liite 1) vaatimat terveydentila- ja toimintakykyvaatimukset myös niissä tapauksissa, kun opiskelija tulee suorittamaan valinnaisena tutkinnon osana vain yhtä tutkinnon osaa jostakin SORA-tutkinnosta.

Lääkärinlausunnossa tulee ilmetä, onko opiskelijalla terveydellisiä tai toimintakykyyn liittyviä edellytyksiä toimia kyseisellä alalla. Ellei edellytyksiä alalla toimimiseen ole, opiskelijan opinnot eivät saa keskeytyä harkitsemattomasti, vaan ensin koulutuksen järjestäjän on selvitettävä, voiko opiskelija opiskella yksilöllisten opiskelujärjestelyjen, apuvälineiden ja tukitoimien avulla. Tässä yhteydessä koulutuksen järjestäjän opiskeluhuollon henkilöstö tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. On myös mahdollista, että opiskelija otetaan hänen suostumuksellaan johonkin koulutuksen järjestäjän muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää.

Jos opiskelijan terveys tai toimintakyky aiheuttaa turvallisuusriskin (alaikäisten, potilaan, asiakkaan tai liikenteen turvallisuus) eikä tätä riskiä voida estää yksilöllisillä ohjaus- tai tukitoimilla tai apuvälineillä eikä opiskelijaa voida siirtää suorittamaan jotakin toista tutkintoa, voidaan päätyä opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättämistä kootaan tarvittava asiantuntijatieto ja järjestetään opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle mahdollisuus tulla kuulluksi. Tässä tilaisuudessa jaetut arkaluonteisten tietojen asiakirjat on suositeltavaa numeroida ja kerätä takaisin kuulemistilaisuuden päätyttyä. Tilaisuudesta tehdään muistio tai pöytäkirja, jotta asiaan voidaan tarvittaessa palata.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen etenee koulutuksen järjestäjän monijäsenen toimielimen käsittelyyn. Joissain sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan tutkinnoissa (esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja) koulutuksen järjestäjän on ilmoitettava opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvän asian vireillä olosta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralle silloin kun opiskelijan asia on edennyt monijäsenen toimielimen käsittelyyn. Monijäsenen toimielimen päätös valitusosoituksineen toimitetaan opiskelijalle. Tässä yhteydessä opiskelijalle tiedotetaan myös opiskeluoikeuden palauttamisen mahdollisuudesta, mikäli opiskeluoikeuden peruuttamisen syynä on ollut terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä seikka. Opiskelijalle kerrotaan, miten hänen tulee osoittaa se, että opiskeluoikeuden peruuttamisen aiheuttaneet syyt ovat poistuneet.

Kysymys: Jotta Valvira voi hoitaa sille säädettyjä tehtäviä, on koulutuksen järjestäjällä velvollisuus antaa sille välttämättömät tiedot vireillä olevasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta käsittelystä sekä opiskeluoikeuden peruuttamista tai muuhun koulutukseen siirtämistä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista. Miten tällainen ilmoitus tehdään ja missä vaiheessa asian vireilläoloa?

Vastaus: Ennen kuin opiskeluoikeuden peruuttamiskäsittelyyn voidaan edetä, tulee koulutuksen järjestäjän hankkia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaiset opiskelijakohtaiset tiedot (82 §) opiskeluoikeuden arviointia varten. Koulutuksen järjestäjän tulee antaa vireillä olevan opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan asian käsittelyä, opiskeluoikeuden peruuttamista tai muuhun koulutukseen siirtämistä koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista kirjallisesti tiedot Valviralle. Käytännössä on suositeltavaa laatia kuvaus asian käsittelyvaiheista ja liittää mukaan kopiot tehdyistä päätöksistä. Asian katsotaan tulleen vireille, kun sitä koskeva monijäsenen toimielimen kokouksen kokouskutsu ja esityslista on toimitettu monijäseniselle toimielimelle. Tiedon antaminen Valviralle on merkityksellistä, koska opiskelija voi toimia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön sijaisena, jolloin ammatinharjoittamiseen liittyvä valvonta koskee myös sijaisena toimivaa henkilöä.

Kysymys: Opiskelija on sairastunut hieronnan ammattitutkinnon tutkintokoulutuksen aikana psyykkiseen sairauteen, ja hänen opiskeluoikeutensa on peruutettu terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvien syiden vuoksi. Opiskelija on ollut hoidossa kolme vuotta, ja hän hakee nyt opiskeluoikeuden palauttamista. Millä edellytyksillä opiskelijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa?

Vastaus: Hakijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa, jos hän toimittaa koulutuksen järjestäjän monijäseniselle toimielimelle hakemuksensa ja siihen liitetyn lääkärintodistuksen tai muun laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön lausunnon, jossa ilmenee selkeästi, että opiskelija täyttää tällä hetkellä suoritettavan tutkinnon terveydentilavaatimukset. Hänen tulee kyetä toimimaan koulutukseen liittyvissä käytännön työtehtävissä niin, ettei hän vaaranna toiminnallaan alaikäisten, potilaiden tai asiakkaiden turvallisuutta.

Kysymys: *Opiskelijan opiskeluoikeus on peruutettu terveydentilaa koskevan syyn vuoksi. Opiskelijan opiskeluoikeus voidaan palauttaa hänen toimittamien terveydentilaansa koskevien lausuntojen perusteella, mutta kyseistä tutkintoa ei voi suorittaa enää oppilaitoksessa, jossa opiskelija opiskeli aikaisemmin. Mitä koulutuksen tai tutkinnon järjestäjän tulee tehdä?*

Vastaus: Koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin palauttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, ja koulutuksen järjestäjä ohjaa opiskelijaa löytämään vastaavan opiskelupaikan jonkin toisen koulutuksen järjestäjän tarjonnasta. Koska opiskelijan opiskeluoikeus on palautettu, uusia pääsy- tai soveltuvuuskokeita ei tarvitse tällöin järjestää. Opiskelijalla ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta ohittaa muita opiskelijaksi hakijoita toisen koulutuksen järjestäjän tarjoamaan opiskelupaikkaan. Toinen koulutuksen järjestäjä tekee päätöksen opiskelijaksi ottamisesta.

Kysymys: *Pitääkö koulutuksen järjestäjän järjestää opiskeluoikeuden palauttamisen yhteydessä uusi pääsy- ja soveltuvuuskoee?*

Vastaus: Laki ei edellytä uusien pääsy- tai soveltuvuuskokeiden järjestämistä niille opiskelijoille, joiden opiskeluoikeus palautetaan terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyneiden opiskelun esteiden poistuttua.

7. Monijäseninen toimielin ja sen päätöksenteko

7.1. Monijäsenisen toimielimen nimeäminen

Koulutuksen järjestäjän asettamassa monijäsenisessä toimielimessä tulee olla ainakin koulutuksen järjestäjän, opiskeluhuollon, opettajien, työelämän ja opiskelijoiden edustus. Opiskelijajäsenen tulee olla yli 15-vuotias. Opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimeen lisäksi opiskelijan koulutussopimustyöpaikan tai oppisopimuskoulutuksen osalta työnantajan edustajan. Koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimen puheenjohtajan ja muut jäsenet enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Opiskelijoiden edustaja ei voi toimia puheenjohtajana, mutta hänellä on läsnäolo- ja puheoikeus toimielimen kokouksessa.

Koulutuksen järjestäjällä voi olla vain yksi monijäseninen toimielin, vaikka se järjestää koulutusta useissa eri SORA-tutkinnoissa ja toimipisteissä, jotka voivat sijaita eri paikkakunnilla. Tämä on perusteltua, jotta toimintaperiaatteista ja käytänteistä tulee yhdenmukaiset, ja jotta monijäseninen toimielin kykenee hoitamaan SORA-säädösten ja -määräysten mukaiset tehtävät.

7.2. Koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen tehtävät, päätösvalta ja vastuu

Koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin päättää opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta sekä kurinpitotoimista (531/2017, 93 §). Kirjallinen varoitus on ainoa kurinpitotoimi, jonka antaa rehtori. Lisäksi rehtori voi päättää korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta ja asuntolasta erottamisesta, jos koulutuksen järjestäjä on näin päättänyt.

Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) ei määritellä, millaiset toimintatavat toimielimellä tulee olla tai milloin koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin on päätösvaltainen vaan koulutuksen järjestäjä määrää työjärjestyksessään tai muussa sisäisessä ohjeessaan. Toimielimen äänivaltaiset jäsenet toimivat virkavastuulla. Virkavastuulla toimiva vastaa itse siitä, että hänen virkatoimensa ovat lainmukaisia, ja virkamies on monijäsenisessä toimielimessä vastuussa päätöksestä, jos on sitä kannattanut. Jos virkamies on esittänyt eriävän mielipiteen asiasta, hän ei joudu vastuuseen päätöksestä. Ellei virkavastuulla toimiva toimi lainmukaisesti tai hän laiminlyö virkavelvollisuutensa, seuraamuksina voi olla rikosoikeudellinen vastuu tai vahingonkorvausvastuu.

Virkavastuulla toimivan tulee ottaa toimissaan huomioon myös esteellisyys. Esteellisyys syntyy, jos henkilö on sellaisessa suhteessa käsiteltävään asiaan tai sen asianosaisiin, että se vaarantaa hänen puolueettomuutensa asian käsittelyssä ja päätöksenteossa (Hallintolaki 434/2003, 27 §, 28 §). Esteellinen henkilö ei voi olla päättämässä asiasta, osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä asiaa käsiteltäessä. Hallintolain (434/2003) 28 §:ssä määritellään tarkemmin esteellisyysperusteet ja saman lain 29 §:ssä ja 30 §:ssä säädetään, miten toimielin ratkaisee esteellisyyden niin, että asian käsittely voi jatkua.

Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, miten se ohjeistaa opiskeluoikeuden peruuttamisesta ja palauttamisesta sekä kurinpitoasioista päättävän monijäsenisen toimielimen toimintaa ja päätöksentekoa sekä mahdollisesti muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävää toimielinyhteistyötä. Koulutuksen järjestäjä päättää myös, miten toimielimen jäsenet perehdytetään tehtäväänsä. Perehdyttämisessä on tärkeää kiinnittää huomiota SORA-säädösten lisäksi myös salassa pidettävistä tiedoista annettuihin säädöksiin ja selvittää myös, miten toimitaan edellä mainittujen tietojen käsittelyssä ja niihin liittyvissä kokouskäytännöissä (vrt. luku 9). Tämä tarkoittaa sitä, että kaikille toimielimen jäsenille,

myös opiskelijoita edustavalle jäsenelle, selvitetään tarkkaan monijäsenisen toimielimen tarkoitus ja tehtävä sekä pyritään sitouttamaan heidät tärkeään tehtäväänsä.

7.3. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen ohjeistuksessa todetaan, että toimielin on päätösvaltainen, kun 50 % toimielimen äänivaltaisista jäsenistä on paikalla. Miten toimitaan, kun kyseinen 50 % täyttyy, mutta paikalla ei ole yhtään työnantajan tai opiskelijahuollon edustajaa?*

Vastaus: Monijäsenisessä toimielimessä pitää olla riittävän laaja edustus laissa määritellyistä edustajatahoista. Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään monijäsenisen toimielimen toimintatavoista ja päätöksenteosta. On suositeltavaa, että toimielin olisi päätösvaltainen silloin, kun kustakin lain edellyttämästä jäsenestä (koulutuksen järjestäjä, opiskeluhuolto, opettaja, työelämä ja opiskelija) on edustus.

Kysymys: *Voiko koulutuksen järjestäjä päättää monijäsenisen toimielimen minimikokoonpanon, jonka paikalla ollessa voitaisiin päättää ns. kiireellisistä kurinpitotapauksista, kuten opiskelijan asuntolasta erottamisesta. Jos tämä on mahdollista, pitääkö koulutuksen järjestäjän päättää etukäteen monijäsenisen toimielimen toimintasäännöissä, mitkä ovat kiireellisiä tapauksia?*

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, milloin monijäseninen toimielin on päätösvaltainen ja milloin sillä on riittävä asiantuntijuus päättää asioista. Yleensä edellytetään, että yli 50 % toimielimen jäsenistä on paikalla. Koulutuksen järjestäjän ohjeistuksessa on hyvä ottaa kantaa myös siihen, voidaanko kokous toteuttaa esimerkiksi videon tai neuvottelupuhelun avulla esimerkiksi kiireellisissä tilanteissa.

Kysymys: *Koulutuksen järjestäjä käsittelee opiskeluoikeuden peruuttamiseen liittyvää asiaa, joka ei liity työpaikalla järjestettävään koulutukseen, vaan oppilaitoksessa toteutettaviin käytännön harjoituksiin. Pitääkö monijäseniseen toimielimeen kutsua opiskelijan koulutussopimustyöpaikan edustaja kokoukseen, sillä lain mukaan ”opiskeluoikeuden peruuttamista ja palauttamista koskevassa asiassa koulutuksen järjestäjä nimeää toimielimeen lisäksi opiskelijan koulutussopimustyöpaikan edustajan (531/2017, 93 §)”.*

Vastaus: Tässä tapauksessa ei ole opiskelijan asian tuntevaa koulutussopimustyöpaikan edustajaa, joten sellaista ei voida nimetä eikä kutsua monijäsenisen toimielimen kokoukseen. Monijäseniseen toimielimeen kuuluu pysyvä työelämän edustaja. Kokoukseen voidaan kutsua kuultavaksi opettaja tai kouluttaja, joka tuntee opiskelijan toiminnan oppilaitoksen yhteydessä järjestetyn käytännön työtehtävien tai harjoitusten aikana.

8. Huumausainetestausta

Opetushallitus suosittelee, että koulutuksen järjestäjien edustajat ja opiskeluhoollon asiantuntijat perehtyvät opiskelijan huumausainetestausta koskeviin asioihin, toimintaohjeisiin sekä testausprosessiin kokonaisuudessaan myös sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa -oppaan (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2) kautta. Oppaassa kuvataan mm. opiskelijan päihtymistilan arviointia, tutkimuslähetettä huumausainetestiin, näytteenottoa, testituloksen tulkintaa ja sen ilmoittamista, huumausainetestistä laadittavaa todistusta, alaikäisen opiskelijan huumausainetestausta, testituloksen riitauttamista ja huumeongelmaisen hoitoa. Lisäksi opas sisältää esimerkkejä huumausainetestitulosten tulkinnasta. STM:n SORA-opas on laadittu avuksi terveydenhuollon henkilöstölle opiskeluun soveltumattomuuden kysymyksiin. Koulutuksen järjestäjän on syytä tiedottaa oppaasta myös opiskelijoille ja henkilökunnalle. Opas ja sen liitteinä olevat asiakirjamallit löytyvät oheisesta linkistä https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70341/URN_ISBN_978-952-00-3562-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

8.1. Huumausainetestausta koskevan todistuksen esittämiseen velvoittaminen

Huumausainetestaukseen lähettämiseen liittyvät säännökset koskevat **kaikkia tutkintoja opintoihin liittyvien käytännön työtehtävien tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen yhteydessä tai tilanteessa, jolloin opiskelijalla epäillään olevan riippuvuus huumeista**. Opiskelijoiden huumausainetestauksen tavoitteena on ennaltehkäistä huumausaineiden käytöstä aiheutuvia haittoja koulutuksen aikana ja työelämässä, estää huumeiden käytöstä aiheutuvat vaaratilanteet sekä minimoida päihteiden käyttöä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisten edellytysten (531/2017, 84 §) täytyy täytyä, ennen kuin koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestausta koskevan todistuksen.

Laissa säädetyt huumausainetestauksen edellytykset eivät aina täyty teoreettisen luokkaopetuksen tilanteissa. Jos edellytykset huumausainetestaukseen velvoittamiseen eivät täyty ja opiskelija osallistuu teoreettiseen luokkaopetukseen huumausaineiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena ja vaikeuttaa opetusta häiritsevällä toiminnallaan, koulutuksen järjestäjä voi kuitenkin toimia muiden järjestys- ja kurinpitösäännösten mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opiskeluympäristön turvallisuudesta ja tarvittaessa kurinpitösäännösten nojalla esimerkiksi määrätä opiskelijan poistumaan luokahuoneesta tai muusta tilasta (85 §, 87 §). Tilanteessa tarvitaan opiskeluhoollon toimenpiteitä ja alaikäisen kohdalla yhteyden ottoa huoltajiin. On syytä pitää mielessä säädösten (94 §) edellyttämät opiskelijan velvollisuudet, joiden mukaan opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäydettävä asiallisesti.

8.2. Koulutuksen järjestäjän tiedotusvelvollisuus ja päihdeohjelma

Huumausainetestausta on osa koulutuksen järjestäjän hyväksymää ja myös opiskelijoita koskevaa päihdeohjelmaa (84 §). Koulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijaksi hakijoille terveydentilavaatimusten lisäksi myös muista opintoihin liittyvistä edellytyksistä, esimerkiksi millaisissa opintoihin liittyvissä tehtävissä ja tilanteissa opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestausta koskeva todistus.

Koulutuksen järjestäjän on kirjallisissa toimintaohjeissaan hyvä tiedottaa mahdollisimman konkreettisesti, miten ja millä edellytyksillä opiskelijan toimintakykyisyyttä selvittävä huumausainetestausta järjestetään. Koulutuksen järjestäjä päättää, ketkä sen henkilökuntaan kuuluvat henkilöt voivat velvoittaa huumausainetestitodistuksen esittämiseen ja kenen tehtäviin kuuluu huumausainetestitodistuksen pyytäminen sekä millä tavalla lähete

huumausainetestaukseen hankitaan (vrt. valtioneuvoston asetus huumausainetestin tekemisestä 218/2005, 4 §). Lisäksi koulutuksen järjestäjä määrää miten, milloin ja kenelle koulutuksen järjestäjän määräämälle henkilölle opiskelija esittää huumausainetestin perusteella laaditun todistuksen ja miten tieto dokumentoidaan.

Koulutuksen järjestäjä laatii päihdeohjelman ohjeet yhteistyössä opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa. Päihdeohjelmaan sisältyy selkeät kirjalliset toimintaohjeet päihteiden käytön ehkäisemistä ja päihdeongelmiin puuttumista, varhaisen tuen keinoista (mm. puheeksi otto) sekä opiskelijan hoitoon ohjaamisesta. Päihdeohjelmassa kuvataan myös, miten koulutuksen järjestäjä toimii päihteisiin liittyvissä tilanteissa, ja miten se käsittelee päihteistä mahdollisesti jo aiheutuneita haittoja. Jotta päihteiden käyttöä voidaan ehkäistä ja päihdeongelmiin puuttua, koulutuksen järjestäjän on syytä informoida myös oppilaitoksen henkilökuntaa opiskelijoiden päihteiden käyttöön liittyvistä ilmiöistä ja päihteitä käyttävän opiskelijan varhaisesta tunnistamisesta. Asia liittyy osaltaan myös oppimisympäristön turvallisuuden varmistamiseen.

8.3. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen edellytykset

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen opintoihin liittyvien käytännön työtehtävien tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen tai opiskelijan epäillyn huumeriippuvuuden yhteydessä, kun säädösten (531/2017, 84 §) mukaiset testausedellytykset täyttyvät.

Huumausainetestiin velvoittamisen edellytyksenä on, että kaikki seuraavat kolme edellytystä täyttyvät:

1. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisen edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjällä on **perusteltu aihe epäillä**, että opiskelija toimii huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin liittyvissä käytännön työtehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä käytännön työtehtävissä **tai** että opiskelija on riippuvainen huumeista. Perusteltu epäily voi perustua esimerkiksi opettajan tai työpaikkaohjaajan havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai muilta saatuun palautteeseen, jota voidaan pitää luotettavana (usean henkilön havainto).
2. **Lisäksi** edellytetään, että testaaminen on välttämätöntä, jotta opiskelijan toimintakyky voidaan selvittää, **ja että** opiskelija toimii tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä.
3. Edellä mainittujen seikkojen **lisäksi** edellytetään, että kyseisissä tehtävissä toimiminen huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena vaikuttaa **jollakin seuraavista tavoista**:
  - Opiskelijan toiminta huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä. Näin on, jos opiskelija käyttää opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä huolellisuutta vaativia tai väärin käytettyinä vaara-aiheuttavia koneita, laitteita tai työkaluja tai vastaa esimerkiksi lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta.
  - Opiskelija vaarantaa toiminnallaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä vakavasti liikenteen turvallisuutta. Liikenteen turvallisuus voi vaarantua esimerkiksi, jos opiskelija ohjaa opintoihin liittyen ajoneuvoa huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena. Liikenteen turvallisuus kattaa myös ilmailualan ja merenkulkualan turvallisuuden.
  - Opiskelija vaarantaa toiminnallaan vakavasti salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä, esimerkiksi henkilö-, potilas- tai pankkitietoja.
  - Opiskelija lisää toiminnallaan merkittävästi koulutuksen järjestäjän tai koulutusopimustyöpaikan työnantajan hallussa olevien huumaus- tai lääkeaineiden laittoman kaupan, hallussapidon, käytön tai leviämisen riskiä.

8.4. Opiskelijan velvoittaminen esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen

Kaikissa tutkinnoissa opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskeva todistus, kun edellä mainitut sitä koskevat edellytykset täyttyvät. Mikäli testausedellytykset eivät täyty, opiskelijaa ei voida velvoittaa menemään huumausainetestiin. Koulutuksen järjestäjän tulee suunnitella yhteistyössä opiskeluterveydenhuollon kanssa kirjalliset toimintaohjeet siitä, miten ja milloin opiskelija ohjataan huumausainetestaukseen ja miten ja opiskelija esittää huumausainetestin perusteella laaditun todistuksen koulutuksen järjestäjälle (OPH-285-2018). Toimintamalli on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2).

Tämän oppaan liitteenä on liitteenä on tiedonsiirtolomake, joka annetaan täytettynä opiskelijan mukaan. Lomakkeessa tuodaan esille perustelu vaatimukselle esittää huumausainetestiä koskeva todistus sekä arvioidaan opiskelijan päihtymistila. Lisäksi tiedonsiirtolomakkeeseen kuvataan, miten toimintakyvyn heikentyminen on näkynyt ja millaisista tehtävistä opiskelija on ohjattu testaukseen.

Opiskelijan tulee esittää kuvallinen henkilötodistus mennessään huumausainetestaukseen. Jos hänellä ei ole kuvallista henkilötodistusta, voi koulutuksen järjestäjän edustaja todistaa opiskelijan henkilöllisyyden.

Koulutuksen järjestäjän huolehtii, että lain mukaiset opiskelijan testiin lähettämisen perustelu on otettu huomioon (esimerkiksi lomakkeessa rastitettavina vaihtoehtoina tai muuten). Näin varmistetaan, että opiskelijan kohdalla kaikki laissa säädetyt, edellä kohdissa 1-3 mainitut edellytykset testiin velvoittamiseksi täyttyvät.

Lomakkeessa mainitaan lisäksi selkeästi, kenelle koulutuksen järjestäjän määräämälle henkilölle opiskelijan tulee huumausainetestiä koskeva todistus näyttää, sekä ajankohta, mihin mennessä tämä on tehtävä ja kerrottava myös, mitä seuraamuksia opiskelijalle voi aiheutua, ellei hän esitä huumausainetestiä koskevaa todistusta määrääjassa.

Huumausainetestin perusteella huumausainetestaukseen koulutettu lääkäri laatii todistuksen, jossa häntuo esille, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin niin, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

Koulutuksen järjestäjä määrää huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisvelvollisuudesta myös opintoihin kuuluvan koulutussopimusjakson aikana. Tästä johtuen nopea tiedonkulku koulutuksen järjestäjän edustajien ja koulutussopimustyöpaikkojen välillä on välttämätöntä.

Koulutuksen järjestäjä vastaa tutkimuksista ja todistuksesta aiheutuvista kustannuksista. Koulutuksen järjestäjä ilmoittaa alaikäisen opiskelijan huoltajalle huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta. Tämä kaikki edellyttää kirjallisten toimintaohjeiden olemassaoloa (OPH-285-2018) ja niistä tiedottamista niin opiskelijalle, työelämälle kuin alaikäisen opiskelijan huoltajille.

Varsinaisen huumausainetestiä koskevan tutkimuslähetteen antaa lääkäri tai huumausainetestaukseen perehtynyt terveydenhoitaja. Tutkimusläheteeseen tulee kirjata testattavan lääkitys (valtionneuvoston asetus huumausainetestin tekemisestä 218/2005, 4 §, 1 mom.), eli testissä selvitetään nimenomaan opiskelijan huumausaineiden käyttöä muussa kuin lääkinnällisessä tarkoituksessa. Esimerkki tutkimuspyyntölomakkeesta veren ja virtsan laajaa huumausaine- ja lääkeaineseulontaa varten on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön julkaisussa SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2).

Tutkimuslähetteen antajan on potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaisesti annettava testattavalle selvitys huumausainetestin tarkoituksesta ja sisällöstä. Huumausainetestin tulee potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) mukaisesti perustua testattavan jokaiseen testikertaan antamaan suostumukseen. Lisäksi tutkimuslähetteen

antajan on annettava testattavalle tieto mahdollisuudesta riitauttaa varmistettu positiivinen testitulokseksi huumausainetestin tekemisestä annetun asetuksen 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Testattava voi sen mukaan testituloksen oikeellisuuteen liittyvästä syystä riitauttaa varmistetun positiivisen testituloksen ja vaatia B-näytteen analysointia 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolloin hän on saanut tiedon varmistetusta positiivisesta testituloksesta. Riitauttaminen on tehtävä siihen terveydenhuollon toimintayksikköön, josta huumausainetestistä koskeva tutkimuslähete on annettu.

Huumausainetestin tekee tehtävään koulutettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Positiivinen tulos on varmistettava laatuvalvotussa laboratorioissa. Tarkat säädökset laboratorion laatuvaatimuksista, A- ja B-näytteiden otosta, niiden käsittelystä ja analysoinnista sekä testitulosten ilmoittamisesta on esitetty valtioneuvoston asetuksessa huumausainetestin tekemisestä (218/2005).

8.5. Huumausainetestistä koskevan todistuksen esittäminen koulutuksen järjestäjälle

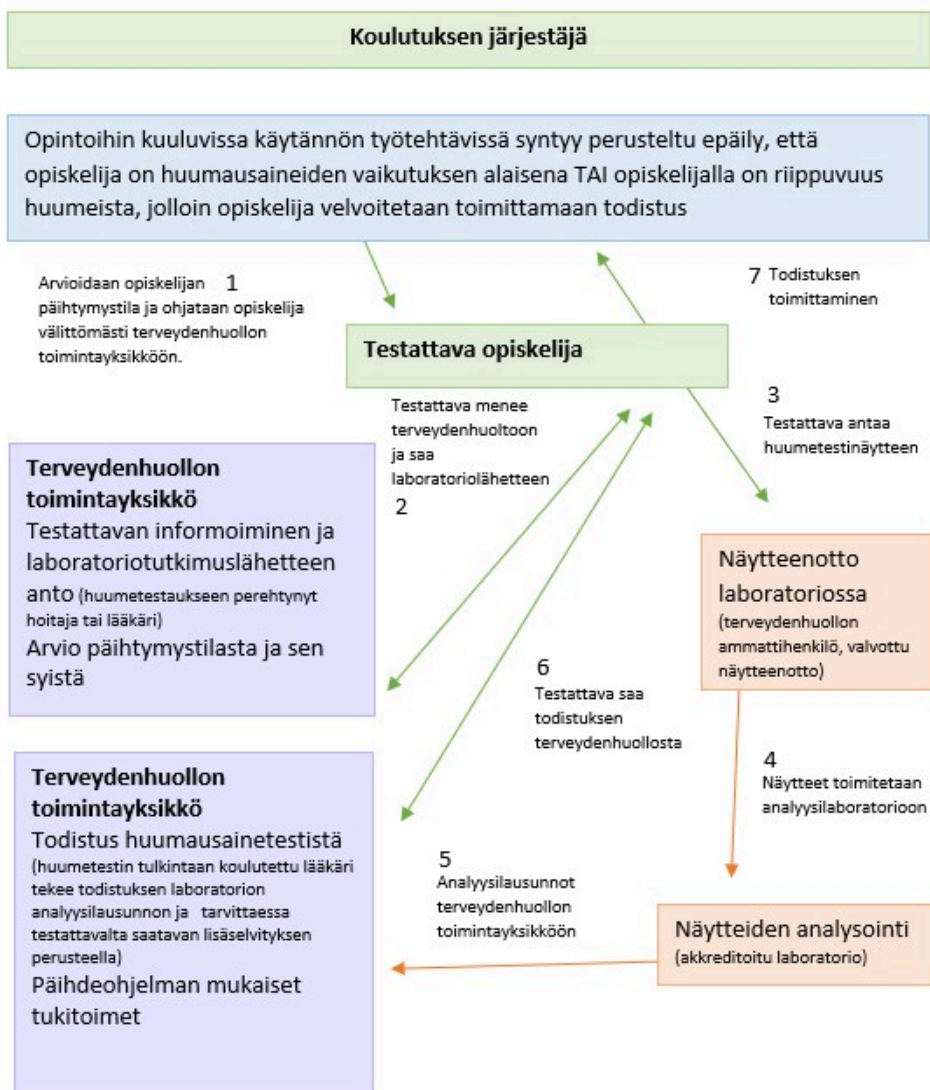
Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan menemään viipymättä huumausainetestaukseen, jos edellytykset huumausainetestistä koskevan tuloksen esittämiseen toteutuvat opiskelijan kohdalla. Tämä on tärkeää testitulosten luotettavuuden kannalta. Testattavan huumausaineriippuvuutta tai käyttöä arvioidaan parhaiten virtsanäytteestä tai verinäytteestä (tai tarvittaessa molemmista).

Opiskelijan tulee esittää huumausainetestistä koskeva todistus koulutuksen järjestäjän määräämässä **kohtuullisessa** ajassa (huumausaineprosessin läpivieminen vie 3-4 viikkoa). Huumausainetestistä koskeva todistus esitetään koulutuksen järjestäjän nimeämälle ammattihenkilölle. Huumausainetestistä koskevaan todistukseen sisältyy selvitys siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

8.6. Päätöksenteko huumausainetestistä koskevan todistuksen perusteella

Mikäli opiskelija esittää positiivisen huumausainetestin perusteella laaditun selvityksen koulutuksen järjestäjälle, on koulutuksen järjestäjän toimittava kirjallisten toimintaohjeidensa mukaisesti yhteistyössä opiskeluhuollon asiantuntijoiden kanssa ja ohjata opiskelija ensisijaisesti hoitoon.

Huumausainetestistä koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen tai huumausainetestin positiivinen testitulos voi johtaa kurinpitotoimiin, kuten kirjalliseen varoitukseen ja toistuessaan määrääkaiseen oppilaitoksesta erottamiseen (ks. luku 8). Jos on perusteltua aihetta epäillä, että jotain SORA-tutkintoa opiskelevalla opiskelijalla on 81 §:ssä tarkoitettu terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este (vakava päihdeongelma), koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi. Kieltäytyminen terveydentilan tai toimintakyvyn tarkastuksesta ja tutkimuksista voi tällöin johtaa opiskelusta pidättämiseen. SORA-tutkinnoissa huumausaineiden käyttöä ja päihderiippuvuutta voidaan pitää työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja käytännön työtehtävien yhteydessä myös opiskelijan terveydentilaan tai toimintakykyyn vaikuttavana asiana. SORA-tutkinnoissa päihderiippuvuus voi johtaa kurinpitotoimien ohella myös opiskeluoikeuden peruuttamiseen, kun opintoihin tai ammatissa toimimiseen sisältyy alaikäisen turvallisuutta, potilas- tai asiakasturvallisuutta taikka liikenteen turvallisuutta koskevia vaatimuksia.

Kuva3. Huumausainetestauksen prosessikaavio mukaellen. (Lähde: SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:2.)

8.7. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Opiskelijaa epäillään perustellusti huumeiden käytöstä. Mitkä ovat käytännön mahdollisuudet tarkistaa opiskelijan huumausaineiden käyttö, ellei opiskelija toimi opiskeluun liittyvissä käytännön tehtävissä?*

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestitestiä koskevan todistuksen vain, mikäli on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista ja testaamista koskevat lain mukaiset muut edellytykset täyttyvät (84 §). Laissa säädetty huumausainetestauksen edellytykset eivät aina täyty teoreettisen luokkaopetuksen tilanteissa, joten opiskelijaa ei voida velvoittaa huumausainetestiin ennen opiskeluun liittyvien käytännön työtehtävien tai koulutussopimusjakson aloittamista. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla opiskeluohjelman kanssa yhdessä laadittu päihdeohjelma ja kirjalliset toimintaohjeet ennaltaehkäisevästä päihdetyöstä ja päihdeongelmiin puuttumisesta (OPH-285-2018), joiden mukaan tässä tilanteessa toimitaan. Järjestyssäännöt ja kurinpitoa koskevat säädökset antavat

koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuksia myös muihin toimenpiteisiin, esimerkiksi kirjalliseen varoitukseen.

Jos kuitenkin on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on riippuvuus huumeista ja opiskelija häiritsee opetusta tai käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, opiskelijan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä kurinpitösäännösten nojalla. Mikäli kyseessä on jokin SORA-tutkinto, ja on syntynyt perusteltu aihe epäillä, että opiskelijalla on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ssä tarkoitettu terveydentilaan tai toimintakykyyn liittyvä este (vakava päihderiippuvuus), opiskelija voidaan määrätä terveydentilan toteamiseksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi. Jos opiskelija kieltäytyy tarkastuksista ja tutkimuksista, häneltä voidaan pidättää oikeus opiskeluun siihen asti, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin.

Kysymys: Mikä on vastaus silloin, kun edellä mainitussa tilanteessa opiskelija on joko menossa työpaikalla järjestettävään koulutukseen tai jo toimii käytännön työtehtävissä?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjällä tulee olla perusteltu aihe epäilylle, että opiskelija toimii huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön työtehtävissä tai että hän on riippuvainen huumeista, ennen kuin se voi velvoittaa opiskelijan menemään huumetestiin. Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen vaarantaa vakavasti opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä tai että opiskelija huumeiden vaikutuksen alaisena tai niistä riippuvaisena vaarantaa vakavasti liikenteen turvallisuutta tai salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suojaa tai lisää koulutuksen järjestäjän tai koulutus sopimustyöpaikan työnantajan hallussa olevien huumausaineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä. Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelija esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen edellä mainittujen ehtojen täytyessä. Koulutuksen järjestäjä vastaa huumausainetestistä aiheutuvista kustannuksista.

SORA-tutkintojen yhteydessä huumausaineiden käyttöä voidaan tarkastella käytännön tehtävien ja työpaikalla järjestettävän koulutuksen yhteydessä myös opiskelijan terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyvänä asiana. Tällöin opiskelijan huumausaineiden käyttö muuhun kuin lääkinnälliseen tarkoitukseen niin, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt, voi olla opiskeluoikeuden peruuttamisen syy, jos huumausaineiden käyttö vaarantaa asiakkaan, potilaan tai liikenteen turvallisuuden eikä estettä voida kohtuullisin toimin poistaa (81 §).

Jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelijalla on edellä mainittu terveyteen ja toimintakykyyn liittyvä este, koulutuksen järjestäjä voi määrätä opiskelijan terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin (81 §). Koulutuksen järjestäjällä tulee olla myös kirjalliset toimintaohjeet siitä, miten opiskelijoiden päihteiden käyttöä voidaan ehkäistä ja päihdeongelmiin puuttua.

Kysymys: Jos huumausainetestistä koskevan todistuksen mukaan opiskelija on käyttänyt huumeita, voiko hän edelleen jatkaa opiskelua logistiikan perustutkinnossa kuljetuspalvelujen osaamisalalla vai ohjataanko opiskelija suorittamaan toista tutkintoa?

Vastaus: Ennen kuin opiskelija on voitu velvoittaa menemään huumausainetestaukseen, on testausta koskevien edellytysten täytynyt toteutua. Jos opiskelija on huumausainetestistä koskevan todistuksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt, koulutuksen järjestäjän on syytä ohjata opiskelija ensisijaisesti opiskeluterveydenhuollon kautta hoitoon.

Koulutuksen järjestäjä voi logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisalalla (SORA-tutkinto) määrätä opiskelijan opiskeluoikeuden arviointia varten menemään laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön suorittamiin tarkastuksiin ja tutkimuksiin, jos ne ovat välttämättömiä opiskelijan terveydentilan tai toimintakyvyn selvittämiseksi (81 §). Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada lääkäriltä kirjallinen lausunto, josta ilmenee opiskelijalle

tehtyjen tutkimusten tai selvitysten perusteella laadittu arvio opiskelijan toimintakyvystä opiskelun edellyttämien terveydentilavaatimusten vuoksi. Lausunnon perusteella koulutuksen järjestäjä arvioi, onko opiskelijalla edellytyksiä jatkaa opintojaan logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisalalla. Liikenteen turvallisuuden vaarantuminen voi olla perusteena opiskeluoikeuden peruuttamiseen. Se, pystyykö opiskelija jatkamaan opiskelua kuljetuspalvelujen osaamisalalla, on aina yksilöllinen koulutuksen järjestäjän harkintaan ja laillistettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden lausuntoihin perustuva päätös. Mikäli opiskelija kieltäytyy menemästä terveydentilan ja toimintakyvyn selvityksiin, voi koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin pidättää opiskelijan opiskeluoikeuden, kunnes hän suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja selvityksiin (85 §). Koulutuksen järjestäjä voi myös määritellä, että rehtori voi pidättää opiskeluoikeuden enintään kolmen kuukauden ajaksi.

Asiaan voi vaikuttaa myös tekniikan ja liikenteen alan lainsäädäntö. Esimerkki ajokorttilaissa (386/2011) määrittää ajokortin saamisen ehtoja, jotka puolestaan voivat olla tutkinnon suorittamisen perustana. Mikäli opiskelija menettää ajo-oikeutensa, hänen muilla oikeuksillaan (esim. lupa kuljettaa vaarallisia aineita) ei ole silloin merkitystä, vaan opiskelijan on mahdotonta osallistua käytännön opintoihin.

Ennen opiskeluoikeuden peruuttamiseen ryhtymistä tulee koulutuksen järjestäjän huolehtia opinto-ohjauksesta ja järjestää opiskelijalle mahdollisuus siirtyä koulutuksen järjestäjän tarjoamaan muuhun tutkintokoulutukseen. Tällöin opiskeluoikeuden peruuttamiseen ei ryhdytä. Mikäli opiskelija ei suostu siirtoon eikä opiskelijalla ole edellytyksiä jatkaa logistiikan perustutkinnossa, koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin päättää mahdollisesta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Monijäseninen toimielin voi palauttaa opiskelijan opiskeluoikeuden, kun opiskelija pystyy esittämään lääkärin todistuksen terveydellisten opiskeluesteiden poistumisesta.

Opiskelijalle voidaan antaa kurinpidollisena rangaistuksena kirjallinen varoitus, mikäli opiskelija on käyttänyt huumeaineita muihin kuin lääkinällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Teon jatkuessa tai teon ollessa vakava opiskelija voidaan erottaa oppilaitoksesta määräajaksi. Ennen näitä kurinpitotoimia opiskelijalle ja alaikäisen opiskelijan huoltajalle on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi (85 §).

Kysymys: Opiskeluterveydenhuollon psykologilla tai kuraattorilla on tieto opiskelijan huumeiden käytöstä, ja opiskelija opiskelee kuljetusalan perustutkinnossa. Opiskelija kieltää tiedon luovuttamisen oppilaitoksen käyttöön? Miten toimitaan?

Vastaus: Kysymyksessä on SORA-tutkintoihin kuuluva tutkinto ja siten erityisesti liikenteen turvallisuuteen liittyvä asia. Asian käsittelyssä on kuitenkin syytä ottaa huomioon, onko kyseessä tieto vanhasta huumeiden käytöstä vai ajankohtaisesta asiasta, joka voisi merkittävästi vaarantaa esimerkiksi liikenteen turvallisuutta opintoihin kuuluvien käytännön tehtävien aikana. Mikäli tieto on vanha, sen antamiseen koulutuksen järjestäjälle ei ole perusteita. Mikäli opiskelija kieltää ajankohtaisen huumeiden käyttötiedon antamisen, opiskeluterveydenhuollossa on syytä keskustella opiskelijan kanssa liikenteen turvallisuusvaatimuksista ja vastuullisesta toiminnasta kuljetusalalla.

Tässä tapauksessa tiedon haltijalla (opiskeluterveydenhuollon asiantuntija) on oikeus antaa salassapitosäännösten estämättä opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja esimerkiksi oppilaitoksen rehtorille tai johtajalle ja oppilaitoksen turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle, jotta opiskelun turvallisuus voidaan varmistaa (531/2017, 109 §). Edellä mainituissa säännöksissä kuvattuun toimintaan sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jonka 29 §:n ensimmäisessä kohdassa todetaan, että viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen säädetty.

SORA-tutkinnossa huumeusaineiden käyttöä tai päihderiippuvuutta koskevia tietoja voidaan pitää myös terveydentilaa ja toimintakykyä koskevana tietona. Mikäli perusteltua aihetta epäilyyn on, koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan menemään tarvittaviin lääkärin suorittamiin tutkimuksiin, joiden perusteella voidaan arvioida opiskelijan toimintakykyä työpaikalla

järjestettävän koulutuksen aikana. Mikäli opiskelija kieltäytyy menemästä terveydentilan tutkimuksiin, opiskeluoikeus voidaan pitää siihen asti, kunnes hän suostuu toimittamaan koulutuksen järjestäjälle nähtäväksi laillistetun terveydenhuollon ammattihenkilön tekemät terveydentilan ja toimintakyvyn selvitysten tulokset.

Opiskelijan tilanteen ratkaisemisessa tulee ottaa huomioon myös päihteiden käyttöä ehkäisevät toimenpiteet ja hoitoon ohjaus. Tilanteen niin vaatiessa ja opiskelijan suostuessa ohjaus johonkin toiseen tutkintoon ja viimesijaisesti opiskeluoikeuden peruuttaminen kuljetusalan tutkinnossa voivat olla vaihtoehtoja. Opiskelijalle voidaan antaa kurinpidollisina toimenpiteenä kirjallinen varoitus. Teon tai laiminlyönnin vakavuus tai jatkuvuus jo saadusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta voi johtaa opiskelijan määräaikaiseen erottamiseen oppilaitoksesta (enintään 1 vuosi).

Kysymys: Miten työpaikkaohjaaja toimii, kun hän epäilee opiskelijan olevan työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana huumausaineiden vaikutuksen alaisena?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä on syytä olla kirjalliset toimintaohjeet tällaisten tilanteiden varalle. On tärkeätä, että koulutuksen järjestäjä on tiedottanut työpaikkaohjaajien perehdytyksessä SORA-säädöksistä ja miten esimerkiksi huumausaineiden käyttöepäilyn yhteydessä tulee toimia. Käytännössä perusteltu aihe epäillä huumausaineiden vaikutuksen alaisena toimimista työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa tai sitä, että opiskelija on riippuvainen huumeista, syntyy usean henkilön samansuuntaisten havaintojen perusteella. Työpaikkaohjaaja ottaa yhteyttä opettajaan tai kouluttajaan, joka vastaa kyseisen opiskelijan työpaikalla järjestettävästä koulutuksesta. Tämän jälkeen tarkastellaan yhdessä, täyttyvätkö opiskelijan toiminnassa kaikki huumausainetestausta koskevan todistuksen esittämiseen velvoittavat edellytykset, sillä ilman niiden toteutumista koulutuksen järjestäjä ei voi velvoittaa opiskelijaa esittämään huumausainetestiä koskevaa todistusta.

Kysymys: Mikä on lain mainitsema kohtuullinen aika, jonka kuluessa huumausainetestiä koskeva todistus on esitettävä?

Vastaus: Tähän ei ole yksityiskohtaista suositusta, mutta koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan osallistumaan huumausainetestaukseen viipymättä, kun edellytykset huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä ovat olemassa. Testin luotettavuuden kannalta välitön testiin meneminen on olennaista.

Kysymys: Mitä tarkoittaa käytännössä vakavasti vaarantaminen?

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä joutuu arvioimaan kunkin tilanteen turvallisuusriskit ja todennäköisyydet tapauskohtaisesti. Tilanteessa, jossa on kyseessä vakavasti vaarantaminen, turvallisuuden vaarantumisuhka voi olla suuri. Vakavasti vaarantaminen voi olla myös rikosasia, jolloin koulutuksen järjestäjä kutsuu paikalle poliisin.

Kysymys: Miten SORA-säädöksissä suhtaudutaan alkoholin käytön testaamiseen?

Vastaus: Huumausainetestauksesta annetut säännökset (531/2017, 84 §) eivät anna koulutuksen järjestäjälle mahdollisuutta velvoittaa opiskelijaa menemään puhalluskokeella tai verikokeella tehtävään alkoholin testaukseen. Alkoholin vaikutuksen alaisena esiintyminen teoreettisissa opinnoissa tai työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa voi johtaa päihdeohjelman ja opiskeluhuollon mukaisiin toimenpiteisiin ja tarvittaessa myös kurinpidollisiin toimenpiteisiin, koska päihtyneenä esiintyminen on vastoin koulutuksen järjestäjän järjestyssääntöjä.

9. Turvallinen opiskeluympäristö ja kurinpito

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 80 §:n ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä myös järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä oppilaitosyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä (80 §). Lisäksi edellä mainittujen sääntöjen ja määräysten yhteydessä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä sekä tarkempia määräyksiä esineistä tai aineista, joiden hallussapito on muussa laissa kielletty tai joilla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta tai jotka erityisesti soveltuvat omaisuuden vahingoittamiseen. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella.

Opetushallitus on antanut määräyksen koulutuksen järjestäjille suunnitelmasta kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista (Opetushallituksen määräys OPH-286-2018). Kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista annettavan suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon seuraavaa:

- Suunnitelman tavoitteena on turvata oppilaitoksen työrauha, sisäinen järjestys, opiskelun esteetön sujuminen sekä oppilaitosyhteisön ja siihen kuuluvan asuntolatoiminnan turvallisuus ja viihtyisyys.
- Suunnitelman tavoitteena on varmistaa koulutuksen järjestäjän toimintaperiaatteiden yhdenmukaisuus ja oikeudenmukaisuus kurinpitokeinojen käyttämisessä sekä sitouttaa eri osapuolet sovittuihin toimintatapoihin.
- Kurinpitokeinoja käytettäessä on noudatettava hallinnon yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä
- Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää puolestaan, ettei kurinpitokeinoja saa käyttää, esimerkiksi kostamis- tai loukkaamistarkoituksessa.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja menettelytavoista yhteistyössä opiskelijoiden, opettajien, muun henkilökunnan, huoltajien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaistahojen kanssa. Koulutuksen järjestäjän tulee kuulla henkilökuntaa ja opiskelijakuntaa ennen suunnitelman hyväksymistä tai sen päivittämistä.

Suunnitelman tulee sisältää seuraavat asiakokonaisuudet:

- yhteistyö eri viranomaistahojen ja huoltajien kanssa
- menettelytavat rike- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämistä, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- periaatteet hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattamiseen kurinpitokeinoja käytettäessä
- henkilökunnan perehdyttäminen ja osaamisen varmistaminen kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpitokeinoista tiedottaminen eri tahoille
- menettelytavat suunnitelman seuraamista sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

9.1. Poistumismääräys opetustiloista

Jos opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti tai vaarantaa toisen henkeä tai terveyttä, hänet voidaan **määrätä poistumaan kyseisen päivän jäljellä olevien oppituntiansa ajaksi** luokahuoneesta, muusta opetustilasta tai oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta (L531/2017, 85 §). Opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä *enintään kolmen työpäivän ajaksi*, jos on vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän turvallisuus kärsii tai opetus tai siihen liittyvä toiminta kohtuuttomasti vaikeutuu opiskelijan väkivaltaisen, uhkaavan tai häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Poistumismääräyksen opetustiloista voi antaa rehtori, opettaja ja työpaikkaohjaaja yhdessä tai erikseen. Myös osallistuminen työpaikalla tapahtuvaan koulutukseen voidaan evätä edellä mainituista syistä. Silloin päätöksen tekevät työpaikkaohjaaja ja työpaikalla järjestettävän koulutuksen ohjaava opettaja yhdessä. Edellä mainitut toimenpiteet eivät ole päätöksiä, mutta toimenpiteet tulee kirjata, jotta ne voidaan jälkikäteen todentaa. Lisäksi koulutuksen järjestäjän tulee ilmoittaa opiskelijan huoltajalle kurinpitorangeistuksesta.

Opettajalla ja rehtorilla on oikeus **poistaa opetustilasta** häiritsevä tai turvallisuutta vaarantava **opiskelija, ellei tämä noudata edellä kuvattua poistumismääräystä** (531/2017, 87 §). Opettaja ja rehtori voivat toimia näin myös, jos opiskelija on saanut tiedon opetuksen epäamisestä kolmeksi työpäiväksi, mutta opiskelija on edelleen oppilaitoksen alueella. Jos opiskelija yrittää vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää opiskelijan poistamiseksi sellaisia voimakeinoja, jotka ovat puolustettavia, kun otetaan opiskelijan ikä, tilanteen vakavuus ja vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarvio huomioon. Jos opettaja tai rehtori (tai molemmat yhdessä) joutuvat turvautumaan voimakeinojen käyttöön, heidän tulee antaa tilanteesta kirjallinen selvitys koulutuksen järjestäjälle. Oppilaan poistamisessa ei saa käyttää voimankäyttövälineitä. Jos opiskelija on vaarallinen itselleen tai muille, koulutuksen järjestäjän on syytä kutsua poliisi.

9.2. Kurinpitotoimet

Kirjallinen varoitus voidaan antaa opiskelijalle, joka häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo järjestystä, kieltäytyy huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä tai on selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt (531/2017, 85 §). Kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti on yksilöitävä ja opiskelijalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta päättää rehtori (531/2017, 93 §).

Oppilaitoksesta erottaminen määräajaksi on mahdollista, jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa kirjallisen varoituksen perusteena ollutta epäasiallista käytöstä. Enimmäisaika oppilaitoksesta erottamiselle on yksi vuosi (531/2017, 85 §). On huomattava, ettei pysyvä oppilaitoksesta erottaminen kurinpidollisena toimenpiteenä ole ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan mahdollista. Ennen määräaikaista oppilaitoksesta erottamista kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöidään ja opiskelijalle järjestetään tilaisuus tulla kuulluksi. Myös alaikäisen huoltajaa tulee kuulla. Opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta päättää monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen valitusosoituksineen. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. (531/2017, 93 §.)

Asuntolasta erottaminen määräajaksi tai opintojen jäljellä olevaksi ajaksi (joka voi olla pitempi aika kuin vuosi) on mahdollista, jos opiskelija käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti asuntolan tiloissa tai rikkoo asuntolan järjestystä saamastaan varoituksesta huolimatta. Ennen määräaikaista erottamista kurinpitorangeistuksen syynä oleva teko tai laiminlyönti yksilöidään ja opiskelijalle ja alaikäisen huoltajalle järjestetään tilaisuus tulla kuulluksi. Opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta päättää monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen valitusosoituksineen. Korkeintaan kolmen kuukauden määräaikaisesta erottamisesta voi koulutuksen järjestäjän niin päättäessä päättää rehtori. (531/2017, 86 §, 93 §)

9.3. Opiskelu-oikeuden pidättäminen

Jos opiskelija kieltäytyy terveydentilan toteamiseksi suoritettavista tarkastuksista ja tutkimuksista tai rikosrekisteriotteen toimittamisesta tilanteissa, joissa opinnot edellyttävät olennaisesti alaikäisen parissa työskentelyä, opiskelu-oikeus voidaan pidättää siihen asti, kunnes opiskelija suostuu tarvittaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin tai toimittaa pyydetyn rikosrekisteriotteen. Päätöksen tekee koulutuksen järjestäjän asettama monijäseninen toimielin, joka antaa asiasta kirjallisen päätöksen, jonka mukaan on liitetty ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemiseen.

9.4. Kurinpitomenettelyn suhde syytteen vireilläoloon ja tuomioistuimen ratkaisuun

Opiskelijaa ei voida pidättää opiskelusta mahdollisen rikostutkinnon ajaksi (531/2017, 88 §). Jos opiskelijaa vastaan on vireillä syyte yleisessä tuomioistuimessa tai tuomioistuin on vapauttanut hänet syyteestä, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä. Jos tuomioistuin on tuominnut opiskelijan rangaistukseen, ei hänelle saa samasta syystä määrätä kurinpitorangeistusta. Opiskelijan saa kuitenkin erottaa määräajaksi oppilaitoksesta tai erottaa määräajaksi tai jäljellä olevien opintojen ajaksi opiskelija-asuntolasta, jos se on perusteltua opiskelijan tekemän rikoksen tai siihen liittyvien seikkojen perusteella.

9.5. Valituksen tekeminen kurinpitoon liittyvistä päätöksistä

Kirjallisen varoituksen antamisesta, määräaikaisesta erottamisesta ja opiskelu-oikeuden pidättämisestä sekä asuntolasta erottamisesta on tehtävä perusteltu päätös, joka annetaan opiskelijalle tiedoksi valitusosoituksineen. Samalla tulee päättää päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana ja täytäntöönpanon alkamisen ajankohdasta. Tällöin päätös voidaan laittaa käytäntöön valituksesta huolimatta, ellei hallinto-oikeus kiellä päätöksen täytäntöönpanoa lainvoimaa vailla olevana. Tiedot ovat julkisia, ellei niihin sisälly muista syistä salassa pidettäviä tietoja esimerkiksi terveydentilasta. Valitus päätöksestä, joka koskee opiskelijalle annettavaa kirjallista varoitusta, määräaikaista erottamista, asuntolasta erottamista tai opiskelusta pidättämistä, tulee tehdä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista hallinto-oikeudelle (L531/2017, 112 §).

Koulutuksen järjestäjän on syytä ottaa huomioon ja tiedottaa myös opiskelijoille, että koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätöksistä on valitusoikeus opiskelijoiden oikeusturvallautakuntaan vain opiskelu-oikeuden peruuttamisen ja palauttamisen osalta. Asia on merkityksellinen erityisesti siksi, että 14 päivän muutoksenhaku-aika kuluu nopeasti umpeen, jos opiskelija osoittaa valituksensa väärälle valitusviranomaiselle.

9.6. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Opiskelija on tuonut puukon kouluun ja toimii uhkailevasti luokassa, vaikka pitääkin puukon sen näyttämisen jälkeen repussa. Miten koulutuksen järjestäjän tulee toimia?*

Vastaus: Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Oppilaitokseen ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussa pidolle ei ole hyväksyttävää syytä. Tilanteessa opiskelija häiritsee opetusta, käyttäytyy luokassa uhkaavasti, rikkoo järjestyssääntöjä ja vaarantaa opiskelu-ympäristön turvallisuuden. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla näitä tilanteita varten suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ja toimia sen mukaisesti mahdollisia

kurinpitotoimia käyttäessään. Tällaisia tilanteita varten on *koulutuksen järjestäjän suunniteltava* kirjaamismenettely, vaikka toimenpiteet eivät vaadi päätöksiä. Opiskelija voidaan määrätä poistumaan kyseisen päivän jäljellä olevien oppituntien ajaksi luokkahuoneesta ja opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi. Tilanteen hoitamisessa kyseeseen tulevat myös opiskeluhuollolliset toimenpiteet ja alaikäisen opiskelijan kohdalla yhteyden ottaminen huoltajiin on välttämätöntä. Koulutuksen järjestäjän on syytä olla yhteydessä myös poliisiin, kuten muissakin oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvissä tapauksissa.

Tässä tapauksessa rehtori voi antaa opiskelijalle myöhemmin myös kirjallisen varoituksen, mitä ennen teko on yksilöitävä ja opiskelijalle on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi. Kirjallisesta varoituksesta tiedotetaan myös alaikäisen huoltajille.

10. Arkaluonteisten tietojen käsittely

Ammatillisen koulutuksen laissa (531/2017) puhutaan arkaluonteisesta tiedosta (107 §), jolla tarkoitetaan opiskelijan terveydentilaa tai rikosrekisteriotetta koskevaa tietoa. Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan lisäksi EU:n tietosuoja-asetusta (2016/679), kansallista tietosuojalakia (1050/2018) sekä lakia viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta (621/1999). Tietosuoja-asetuksen mukaan esimerkiksi henkilön terveyttä koskevat tiedot ovat ns. erityisiä henkilötietoryhmiä. Julkisuuslain mukaan (24 §, 25 ja 28 -kohdat) terveydentilaa ja rikostaustaa koskevat tiedot ovat salassa pidettävää tietoa.

Mitä arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja koulutuksen järjestäjä voi lain mukaan saada?

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus saada seuraavia arkaluonteisia tai salassa pidettäviä tietoja ammatillisen koulutuksen lain (531/2017) perusteella.

- SORA-tutkinnoissa arvio hakijan terveydentilasta ja toimintakyvystä verrattuna tutkintokohtaisiin terveydentilavaatimuksiin (41 §)
- SORA-tutkinnoissa arvio opiskelijan terveydentilasta ja toimintakyvystä verrattuna tutkintokohtaisiin terveydentilavaatimuksiin, jos opiskelijan terveydentila ja toimintakyky muuttuu opintojen aikana ja koulutuksen järjestäjällä on perusteltu syy epäillä, ette opiskelijan terveydentila tai toimintakyky enää täytä tutkintokohtaisia terveydentilavaatimuksia (82 §)
- Rikosrekisteriote, jos opintoihin liittyy käytännön tehtäviä, joihin sisältyy olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä (82 §)
- Välttämättömät tiedot hakijan tai opiskelijan aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista aiemmalta koulutuksen järjestäjältä, ammattikorkeakoululta tai yliopistolta (41 §, 82 §)

Lisäksi koulutuksen järjestäjälle voidaan luovuttaa opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi tai opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten (109 §).

Arkaluonteisten tietojen käsittely

Koulutuksen järjestäjä määrää johtosäännössään tai muussa sisäisessä määräyksessään, ne tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä (531/2017, 107 §). Lain mukaan opiskelijaksi hakevan ja opiskelijan terveydentilaa tai rikosrekisteriotetta koskevia tietoja saavat käsitellä vain ne, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijaksi ottamisesta, opiskeluoikeuden peruuttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta tai antavat lausuntoja näistä asioista.

Koulutuksen järjestäjä tiedottaa opiskelijaa, kenelle tämä esittää rikosrekisteriotteen, jos opiskeluun liittyviin käytännön työtehtäviin kuuluu alaikäisten kanssa työskentelyä. Koulutuksen järjestäjän valtuuttama henkilö merkitsee rikosrekisteriotteen esitetyksi.

Mikäli rikosrekisteriote sisältää tiedon rikoksesta, jonka perusteella opiskeluoikeus voidaan peruuttaa, rikosrekisteriote toimitetaan sille koulutuksen järjestäjän nimeämälle ammattihenkilölle, jonka tehtäviin kuuluu valmistella asia koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätettäväksi. Rikosrekisteriote säilytetään tämän henkilön hallussa siihen saakka, kunnes opiskeluoikeuden peruuttamisesta koskevasta asiasta on lainvoimainen päätös, tai asia on siirtynyt muutoksenhaun johdosta opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan käsittelyyn. Rikosrekisteriote säilytetään lukitussa kaapissa, eikä sitä saa näyttää muille kuin niille henkilöille, jotka valmistelevat monijäsenisen toimielimen päätöstä tai jotka ko. toimielimen jäsenenä tai esittelijänä osallistuvat päätöksentekoon mahdollisesta opiskeluoikeuden peruuttamisesta. Mikäli opiskelija ei hae muutosta monijäsenisen toimielimen tekemään päätökseen, rikosrekisteriote palautetaan opiskelijalle heti, kun monijäsenisen toimielimen päätös on saanut lainvoiman. Mikäli opiskelija

hakee muutosta päätökseen opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalta, rikosrekisteriotetta säilytetään oppilaitoksessa siihen saakka, kunnes se lähetetään muiden asiaan liittyvien asiakirjojen mukana opiskelijoiden oikeusturvalautakunnalle asian käsittelyä varten.

Arkaluonteisten tietojen säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjän on säilytettävä arkaluonteiset tiedot erillään muista henkilötiedoista. Arkaluonteiset tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

Koulutuksen järjestäjän on säilytettävä arkaluonteiset tiedot erillään muista henkilötiedoista. Arkaluonteiset tiedot tulee poistaa rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin.

10.1. Arkaluonteisten tietojen säilyttäminen

Koulutuksen järjestäjän tulee säilyttää arkaluonteiset tai salassa pidettävät tiedot erillään muista henkilötiedoista. Edellä mainitut tiedot poistetaan rekisteristä välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin (531/2017, 107 §).

Lisätietoa arkaluonteisten tietojen käsittelystä sekä säilyttämisestä löytyy Opetus- ja kulttuuriministeriön tietosuojaoppaasta (minedu.fi/tietosuojaopas).

10.2. Kysymyksiä ja vastauksia

Kysymys: *Miten koulutuksen järjestäjän tulee menetellä arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen kanssa silloin, kun se hankkii joltakin toiselta koulutuksen tai tutkinnon järjestäjältä jonkin tutkinnon osan järjestämisen? Mitä sopimuspaperiin tulee kirjata arkaluonteisten tai salassa pidettävien tietojen osalta?*

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä huolehtii koulutukseen liittyvistä viranomaistehtävistä ja henkilörekisterin ylläpitämisestä. Myös ostopalvelujen tuottajan tulee noudattaa lainsäädäntöä, joka koskee arkaluonteisten ja salassa pidettävien tietojen käsittelyä ja arkistointia.

Kysymys: *Opiskelijan opiskeluoikeus on aiemmin peruutettu ja hän on hakeutunut samaan SORA-tutkintoon toiselle koulutuksen järjestäjälle. Mitä tietoja koulutuksen järjestäjällä on oikeus luovuttaa aiemmasta opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä ja sen perusteluista?*

Vastaus: Koulutuksen järjestäjä voi luovuttaa toiselle koulutuksen järjestäjälle, jonne opiskelija hakeutuu suorittamaan SORA-tutkintoa, tiedon monijäsenisen toimielimen päätöksestä ja sen perusteluista.

11. Lähteet

Ajokorttilaki (386/2011)

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/126/EY ajokorteista. <https://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?Uri=OJ:L:2006:403:0018:0060:FI:PDF>

Hallintolaki (434/2003)

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain, ammattikorkeakoululain, yliopistolain sekä rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta (HE 164/2010 vp)

Henkilötietolaki (523/1999)

Ilmailulaki (864/2014)

Ilmailumääräys ANS M1-4

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)

Laki laivaväen lääkärintarkastuksista (1171/2010)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Laki opiskelijoiden oikeusturvalautakunnasta (956/2011)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004)

Nuorisolaki (1295/2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa peruskoulutuksessa (699/2017)

Opetushallituksen määräys. Suunnitelma käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista (OPH-286-2018)

Opiskeluhoollon keskeiset periaatteet ja tavoitteet sekä opiskeluhoollasuunnitelman laatiminen ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallituksen määräys. (OPH-285-2018)

Oppilas- ja opiskelijahuollolaki (1287/2013)

Perustuslakivaliokunnan lausunto (PsVL 60/2010)

Rikoslaki (39/1889)

Rikosrekisterilaki (770/1993)

SORA-lainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa. Ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2015:2.

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Opetushallituksen määräys. (OPH-2629-2017)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista ja tartuntatautiin raskaudenaikaisesta seulonnasta annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen 2 §:n muuttamisesta (698/2015).

Suomen perustuslaki (731/1999)

Terveydenhuoltolaki 1326/2010

Tietosuojalaki 1050/2018

Tutkintokohtaiset terveydentilavaatimukset ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallituksen määräys. (OPH-5-2018)

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (VNA673/2017)

Valtioneuvoston asetus huumausainetestin tekemisestä (218/2005)

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhoidosta (VNA338/2011)

12. Liitteet

12.1. SORA-tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa

Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 81 §:ää sovelletaan seuraaviin ammatillisiin tutkintoihin:

Perustutkinnot:

- hammastekniikan perustutkinto
- kasvatusta ja ohjauksen perustutkinto
- lapsi- ja perhetyön perustutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- lennonjohdon perustutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- lentokoneasennuksen perustutkinto
- liikunnanohjauksen perustutkinto
- logistiikan perustutkinnon kuljetuspalvelujen osaamisala ja lentoasemapaalvelujen osaamisala
- lääkealan perustutkinto
- merenkulkualan perustutkinto
- metsäalan perustutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala
- nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- rakennusalan perustutkinnon maarakennuskoneenkuljetuksen osaamisala
- sosiaali- ja terveysalan perustutkinto
- turvallisuusalan perustutkinto
- viittomakielisen ohjauksen perustutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- välinehuoltoalan perustutkinto

Ammattitutkinnot:

- ajoneuvonosturinkuljettajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- hierojan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- hieronnan ammattitutkinto
- jalkojenhoidon ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- kasvatusta ja ohjauksen ammattitutkinto
- kehitysvamma-alan ammattitutkinto
- kipsausalan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- kuljetusalan ammattitutkinnon palvelukuljetusten osaamisala, tavarakuljetusten osaamisala, metsäteollisuuden kuljetusten osaamisala ja henkilökuljetusten osaamisala
- lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- lentoasemapaalvelujen ammattitutkinto
- lentokonetekniikan ammattitutkinto
- liikunnan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- liikunnan ja valmennuksen ammattitutkinto
- linja-autonkuljettajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- maarakennusalan ammattitutkinto
- merenkulkualan ammattitutkinto
- metsäalan ammattitutkinnon metsäkoneenkuljetuksen osaamisala
- metsäkoneenkuljettajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkinto
- obduktiopreparaattorin ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- perhepäivähoitajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- puutavaran autokuljetuksen ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- päihdetyön ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)

- terveysalan ammattitutkinto
- tieto- ja kirjastopalveluiden ammattitutkinnon kirjastoautopalveluiden osaamisala
- turvallisuusalan ammattitutkinto
- valmentajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- vartijan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- ympäristöalan ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala
- ympäristöhuollon ammattitutkinnon jätteiden ja vaarallisten aineiden kuljettamisen osaamisala (siirtymäaika 31.12.2021 asti)

Erikoisammattitutkinnot:

- hierojan erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- hieronnan erikoisammattitutkinto
- immobilisaatiohoidon erikoisammattitutkinto
- kasvatusta ja ohjauksen erikoisammattitutkinto
- kehitysvamma-alan erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- kipsimestarin erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- kuntoutus-, tuki- ja ohjauspalvelujen erikoisammattitutkinto
- lentokonetekniikan erikoisammattitutkinto
- liikenneopettajan erikoisammattitutkinto
- näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- mielenterveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkinto
- puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- puhevammaisten tulkkauksen erikoisammattitutkinto
- psykiatrisen hoidon erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto
- työvalmennuksen erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- valmennuksen erikoisammattitutkinto
- valmentajan erikoisammattitutkinto (siirtymäaika 31.12.2021 asti)
- vanhustyön erikoisammattitutkinto

12.2. Ilmoitus opiskelijaksi ottamistiedon muutoksesta

Opintopolun hakuneuvonta

Oppijan palvelut

OPETUSHALLITUS

ILMOITUS OPINTOPOLKU-rekisteriin tehtävästä OPISKELIJAKSI OTTAMISTIEDON MUUTOKSESTA

Lähettäjän tiedot

Oppilaitos ja opetuspiste: _____

Ilmoituksen antajan tiedot

Nimi: _____

Virkanimike: _____

Sähköpostiosoite: _____

Puhelinnumero: _____

Päiväys: _____

Tapauksen kuvaus

Muutos koskee seuraavan haun valintatietoa:

- Vuosi 20__
- Kevään ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaku _____
- Haku perusopetuksen jälkeisiin valmistaviin koulutuksiin _____
- Haku vaativana erityisenä tukena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen _____

Hakijan etunimi: _____

Hakijan sukunimi: _____

Hakijanumero: _____

Hakutoive, jota muutos koskee: _____

Perustelut ja lisätietoja (käytä tarvittaessa lisäsivuja):

Liitteet

Liitä ilmoitukseen oppilaitoksen hallintopäätös asiasta.

Toimitus

Lähetä ilmoitus ja hallintopäätös Opetushallituksen Oppijanpalvelut-yksikköön. Voit myös skannata asiakirjat ja lähettää ne sähköpostin liitteenä osoitteeseen virkaillija@opintopolku.fi. Sähköpostitse ei saa tietoturvasyistä lähettää asiakirjoja, jotka sisältävät hakijan henkilötunnuksen.

12.3. Lähete huumausainetestaukseen

Koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestiä koskevan

todistuksen perustuen lakiin ammatillisesta koulutuksesta (531/2017, 84 §), ammattikorkeakoululakiin (932/2014, 36 §), yliopistolakiin (558/2009, 43 d §), valtioneuvoston asetus huumausainetestien tekemisestä (218/2005, 4§)

1. Opiskelijan tiedot (nimi, henkilötunnus):

_____
_____

2. Opiskelijalla kuvallinen henkilöllisyystodistus: kyllä ___ ei ___ *

*mikäli opiskelijalla ei ole kuvallista henkilöllisyystodistusta, on opiskelijalla oltava testaustilanteessa mukana koulutuksen

järjestäjän, työssäoppimispaikan tai harjoittelupaikan edustaja, joka voi luotettavasti todistaa opiskelijan

henkilöllisyyden

3. Perustelu vaatimukselle esittää huumausainetestä koskeva todistus:

___ epäily huumausaineiden vaikutuksen alaisena olemisesta

___ epäily huumeriippuvuudesta

4. Päihtymysepäily (paikka, kellonaika ja pvm): _____

5. Päihtymystilan arvioijan (koulutuksen järjestäjän, työssäoppimispaikan

tai harjoittelupaikan edustaja) nimi ja puh:

_____

6. Päihtymystilan arviointi:

Puhe: Puhuteltavuus: Ajan ja paikan taju:

selvää # kyllä # kyllä

epäselvää # heikentynyt # heikentynyt

Kävely: Reaktiokyky: Alkoholin haju:

varmaa # normaali # ei

epävarmaa # hidastunut # kyllä

Olemus:

rauhallinen - hallittu # euforinen – menee lujaa # ahdistunut

unelias # uhitteleva # itkuinen

Fyysiset oireet:

ei ole # levottomuus # hikoilu

vapina # oksentaminen

7. Kuvaus toimintakyvyn heikentymisestä:

_____
_____
_____
_____

8. Opiskelija ohjattu testaukseen seuraavista tehtävistä:

_____
_____

9. Huumausainetestaustodistuksen esittämiseen velvoittaneen koulutuksen järjestäjän

edustajan yhteystiedot (nimi, puhelinnumero):

_____

10. Opiskelija ohjattu terveydenhuoltoon huumausainetestausta varten

kellonaika ja pvm: _____

terveydenhuollon yksikön nimi: _____

mahdollisen saattajan nimi: _____

_____

Paikka ja aika Allekirjoitus

_____

Nimenselvennys

(päähtymystilan arvioinut henkilö)

Tämän asiakirjan alkuperäinen kappale on koulutuksen järjestäjän kappale. Yksi kopio on annettu opiskelijalle ja yksi jää terveydenhuollon yksikköön.